

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectie geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

Merkwaardige Terugtocht

VAN

PISANG OP AGAM.

Episode uit den aanvang van den Bonjolschen opstand van 1833.

(Vervolg van n°. 1 en slot.)

De kolonne had slechts weinige minuten gemarcheerd op het smalle, drie à vier schreden breede voetpad, dat door de van hooge bergen omringde bouwlanden van Pisang liep, en door moerassige rijstvelden omringd was, toen zij in de vallei ontdekt werd door den loerenden en bloeddorstigen vijand. Een woest geschreeuw steeg alsnu uit het gebergte op, waarop men van alle zijden eene menigte gewapende muitelingen zag te voorschijn komen, die zich al loopende verzamelden, en de kolonne op eenen verren afstand volgden. Het getal muiters nam met iedere minuut op eene schrikbarende wijze in sterkte toe, zoodat de overste en zijne officieren hen, na verloop van een half uur, op ongeveer 2000 man schatteden, die de kolonne van achteren half cirkelvormig omsingelden, en zoodoende de beide flanken, zoowel als den rug bedreigden. Het scheen dat zulks met opzet geschiedde, om de kolonne op het bergopwaarts gaande voetpad te drijven, waar zij waarschijnlijk ook van voren zoude aangevallen worden. Hoe nader de kolonne bij het gebergte kwam, des te digter begon de achtervolgende vijand op te dringen, zoodat hij reeds vele schoten uit zijne verdragende lontgeweren loste, doch gelukkig zonder verwondingen te weeg te brengen, hoewel de kogels in de nabijheid der marcherende kleine kolonne sloten.

Het woest geschreeuw der steeds aangroeiende menigte muitelingen, door moordlust angevuurd, was ijzingwekkend, en weergalmde akelig door het gebergte. Stil, met bedaarden, manmoedigen tred, marcheerde de kleine kolonne, in den steeds nauwer wordenden kring, om zoo te zeggen,

eenen zekeren dood te gemoet. Eene enkele aarzeling, één oogenblik van zwakte op het gelaat van den chef, zou voldoende geweest zijn, om dat tijdstip der vernieling te doen aanbreken. Zelfbeheersching alleen kon den zoo noodzakelijken moed en het vertrouwen op redding staande houden.

Bij het naderen van den bergpas, scheen de woede en stoutmoedigheid van den navolgenden vijand toe te nemen. De passief verdedigende houding der kolonne bracht misschien iets bij, om de stoutheid van de voorvechters der razende muiters, zoozeer te verhoogen, dat zij, als tijgers brullende, tot op 50 schreden van de linker flank der kolonne, hunne moordkreeten den marcherenden toegraauwden. Voor den overste was dit echter een wenk, dat de vijand een gedeelte zijner krachten in de rigting der voorhoede had, hetwelk, voor alsnog verschoolen, slechts afwachtte, dat de kolonne het bergpad betreden had, om aan alle kanten te gelijk aan te vallen. Het oogenblik van handelen was derhalve aangebroken, en de opdringende muiters moesten eene bloedige les ontvangen, ten einde ruimer te kunnen ademen, als men zich vooruit ruim baan zou moeten maken. Tot dat einde had de overste de voor- en achterhoede reeds aan de kolonne doen aansluiten. Nu liet hij koelbloedig en voorbedacht, den halfgesloten kring der onafzienbare massa muitelingen, zoo dicht mogelijk naderen, om van zijn eerste salvo van 80 schoten de grootste partij te trekken. Met opzet verkortte de kolonne den pas. De brave soldaten waren onderrigt van hetgeen zij te doen hadden, en op des overstens uiterlijke bedaardheid steunde hun vertrouwen, dat er nog redding mogelijk was, en verhoogde alzoo hunnen moed in dezen bangen stond.

De vijandelijke voorvechters, in hunne geele, blaauwe en roode kleeding, met sabels en lanssen gewapend, waren intusschen reeds tot op 15 à 20 passen genaderd, den 20 à 30 passen meer achterlijken troep aanvurende, om de slagting te beginnen. Met doodelijke stilte ging de kolonne echter langzaam vooruit, toen op eens het kommando: *halt en aan beide zijden front!* uit des overstens mond klonk, en die van *vaardig!* en *chargeert!* onmiddellijk volgde.

Het was de manschappen wel deugdelijk aanbevolen, een be- daard tweegeledeervuur te beginnen, doch het laatste bevel- woord was nauwelijks uitgesproken, of het eerste salvo was ook reeds gelost, zoodat het meer naar een mislukt pe- lotons-, dan naar een twee-geledeervuur geleek. De uitwer- king van de 80 geschotene geweerkogels in den dicht opeen- gepakten vijand, was ontzettend. De vermetelste voorvech- ters vielen dood of gewond neder, terwijl de groote hoop der muitelingen als door eenen donderslag getroffen, uiteenstootte. Ziedaar het gevolg en de zegepraal eener koelbloedige af- wachtting des vijands, en het fysiek en zedelijk overwigt van een gereserveerd geweervuur, terwijl het onzeker vuur op groote afstanden, den vijand meer aanmoedigt, dan af- schrikt.

De eerste schok was gedaan; de brave soldaten vonden zich in het blind vertrouwen op hunne officieren niet be- drogen; het moordend lood had allerwege doel getroffen, de brullende gevechtskreeten des vijands waren voor eenige oog- blikken in een wanhopend pijnlijk gekerm van de met den dood worstelenden veranderd; wat nog vlieden kon, had zich een paar honderd passen van die voortgaande vuurbron ver- wijderd en de eerste zegepraal van den waren heldenmoed was behaald. Gelukkig echter, dat de kleine heldhaftige troep, door den schrik des vijands in de gelegenheid gesteld werd, om bedaard te kunnen herladen, en de vijand geen gebruik maakte van het gelijktijdig afgegeven vuur, om met het blank ge- weer in de dunne gelederen te dringen. Men rekene slechts: 80 soldaten, tegenover ruim 2000 met geweren, met lan- sen en sabels gewapende, van bloeddorst siedende muitelin- gen, vóór het salvo nauwelijks 30 passen van de eersten verwijderd, om zich een flauw denkbeeld te maken van den doodsangst die een ieder moest bekropen hebben, indien het blind vertrouwen op den moed, maar vooral op het beleid van den chef en der overige officieren, hen niet geschraagd had, om den dood bedaard te trotseren!

Slechts een zwaar en een ligtgewonde jager waren buiten gevecht geraakt, en moesten door hunne kameraden onder- steund worden. Zoodra de geweren geladen waren, ver- volgde de kolonne haren marsch in dezelfde orde. Slechts 10 minuten waren met het afslaan van dezen aanval verloo- pen. Zoodra de vijand deze beweging bespeurde, hereenigde hij zich weder tot de achtervolging. Nu echter was hij voor- zigtiger, langzamer in het opdringen, terwijl zijn woest ge- schreeuw merkelijk getemperd was door het gelede- ne ver- lies van hen, die hen vroeger met getier in den dreigenden aanval waren voorgegaan.

Op het bergpad gekomen, vond men dan ook, zoo als de vroeger gezondene opperwachtmeester reeds gemeld had, den weg versperd door kuilen en verhakkingen. Tot daartoe had men de bagage en de paarden behouden, doch het be- hoorde tot de onmogelijkheden om deze voorwerpen nu nog verder te vervoeren. Deze opoffering werd te noodzakelij- ker, daar men voorzag, dat men zeer spoedig alle beschik- bare handen zoude moeten bezigen tot het hanteren der wapenen en het vervoeren en helpen der gekwetsten; want hetgeen dat de overste reeds lang gevreesd had, zag hij nu vóór zich, namelijk eenen sterken troep vijanden, die de toppen van de het pad omringende bergen begonnen te bekroo- nen. Ook van dáár ging weldra een woest getier op, die den vervolgenden vijand op nieuw de stoutmoedigheid gaf om digter op te dringen. Verstaanbaar hoorde men de laat- ste aan de eersten toeroepen, dat zij de Europeërs beletten zouden door te dringen, middelerwijl van alle kanten hulp toesnelde om dien kleinen hoop te vermoorden.

Het eerste gevaar waarin onze moedige strijders verkeerd hadden, hoe verschrikkelijk het zich ook had laten aanzien, was alzoo het geringste geweest. De weg was overal ver- sperd, rondom zag men niets dan een woest bosch, eenen steilen, sterk bezetten berg dien men moest overtrekken, en eindelijk, achter zich een diepen kring van vijanden, welke, behalve hunnen ingeboren' moordlust, nu daarenboven de slagtoffers hunner stoutheid te wreken hadden. Het wegwer- pen der bagage en het in vrijheid stellen der paarden, kon nu, behalve eene noodzakelijk geworden ontlasting van beschik- bare armen, nog dienen om de roofzucht der muitelingen op te wekken, en eene afleiding te geven aan het gevaar dat van achteren op nieuw kwam opdagen. Met weinige woor- den verklaarde de overste zijne oogmerken, en gelastte toen, dat men de bagage wegwerpen en de paarden zou laten loo- pen, terwijl hij de zijnen, verwijzende op het zoeven be- haalde succes, op nieuw het vertrouwen op de kansen van eene nieuwe zegepraal inboezemde. Zijne officieren en vooral zijn adjudant, de luitenant *Perk van Lith*, versterkten deze toespraak, door eene onbepaalde toewijding en het voorbeeld van kordaatheid. Zijne bevelen werden oogenblikkelijk uit- gevoerd, en zijne bemoedigende stem drong door in de ziel zijner getrouwe en moedige togtgenooten.

Het beoogde doel met het wegwerpen der bagage en het in vrijheid stellen der paarden, werd volkomen bereikt. De roofzieke vijand wierp zich op dezelve, en vergat door het onderling twisten om den buit, de vervolging. Honderde muiters verstrooiden zich om de losgelaten paarden, door de

rijstvelden na te volgen en op te vangen, terwijl de aandacht der overigen geheel verdeeld werd, om den afloop van dat alles te zien.

In dien tusschentijd waren al de armen in de kolonne bezig om de versperringen zooveel mogelijk uit den weg ruimen, terwijl men alstoen, zoo snel als in de gegeven omstandigheden mogelijk was, voorwaarts marcheerde. Nieuwe maatregelen werden er echter gevorderd, om den voorwaarts geposteerden vijand uit den weg te drijven, en tevens om niet onvoorbereid door in hinderlaag liggende vijanden te worden overvallen. Tot dat einde gaf de overste last aan een zijner beste jager-onderofficieren, om met 13 bussen-jagers en de drie hoornblazers den voortroep te vormen, hem gelastende om met zijne manschappen, op eenen kleinen afstand voorwaarts, met een zoo breed mogelijk front, door het wilde kreupelhout te dringen, twee hoornblazers op de vleugels en de derde in het midden te nemen. Vervolgens moesten zij zoo stil mogelijk vooruitgaan, totdat zij den vijand op den top des bergs in het oog kregen, om dan een goed gericht vuur op hem te maken, terwijl de hoornblazers den stormmarsch zouden blazen. Het overige gedeelte der kolonne volgde de voorhoede, nu echter meer uiteen, daar ieder man voor zich een weg in de struiken banen, en den steilen berg opklimmen moest.

Het afrollen van groote steenklompen, het werpen met kleinere steenen, alsook het schieten van voren en achteren, nam in hevigheid toe naarmate men voorwaarts drong; gelukkig echter waren de onzen door de hooge struiken aan het gezicht des vijands onttrokken. Even te voren hadden zij een hartverscheurend schouwspel gehad, namelijk de lijken van den jager *Zeller* en den zwarten knecht, die denzelfden morgen gesneuveld, en tijgerachtig in stukken en brokken vaneengehakt waren. Het zien van deze verminkte lijken, deed ieder de noodzakelijkheid beseffen om eene onoverwinbare volharding den moordlustigen vijand tegenover te stellen, en het leven hem zoo duur mogelijk te verkoopen. Het bevelwoord *voorwaarts!* werd zonder aarzeling opgevolgd, aangezien het heviger geschreeuw des vijands op den bergtop, het hoorngeschal en een goed onderhouden busvuur, het teken gaf dat de voorhoede door de muitelingen ontdekt was (1). De stormmarsch, en de behoefte om de vooruitzijnde kameraden te ondersteunen, spoorde de achternako-

menden aan tot grootere inspanning om voorwaarts te komen. Gelukkig hadden de goedgemikte schoten eenige der voornaamste VII Loerasche Padriërs doen vallen, waardoor de overigen aan het wijken waren gebragt. Eindelijk, na de onbeschrijfelijkste moeilijkheden en levensgevaaren, binnen den tijd van een uur, in die rotsachtige wildernis met onverschrokkenheid te hebben doorgestaan, was het den overste en de zijnen gelukt, den top des bergs te bereiken.

Het tweede grootere gevaar was men alzo te boven gekomen, en gelukkig was men nu in gelegenheid, om zich op de kleine bergvlakte te hereenigen, en na een tiental scherpschutters voordeelig geposteerd te hebben om den achternarukkenden en steeds schietenden vijand in bedwang te houden en eenige oogenblikken adem te halen. Bij deze hereeniging ontdekte men, dat een inlandsch soldaat en twee zwarte knechts gesneuveld waren, als ook dat het getal gekwetsten tot twaalf geklommen was. De 2de luitenant *Tommagong Brauiro*, benevens *Toeanko nan Tingie*, hadden zich in het gebergte van de kolonne verwijderd, zonder dat men wist werwaarts zij zich hadden begeven. Het sprak wel van zelf, dat deze sluiksche verwijdering deed vermoeden dat zij zich bij den vijand hadden aangesloten.

De overste *Vermeulen Krieger* en zijne officieren waren nu bemoeid om aan hunne togtgenooten eenige rust te gunnen en aan hen eenige verkwikkingen uit te deelen. Tot grooten schrik ontwaarde men echter, dat de met arak gevulde kalbassflesschen en de kleine pakjes rijst, bij de worsteling door de struiken, waren verloren gegaan. Dit verlies was in die oogenblikken ontzettend, daar men thans van alle levensbehoeften ontbloot, zelfs geen dronk water ter verkwikking aan de gekwetsten kon geven. De overste zag de grootheid dezer teleurstelling voor zijne brave soldaten zeer goed in, maar steeds bereid, om zelfs van de onverwachtste ongelukken de beste partij te trekken, riep hij zijnen makkers toe, dat men door voorwaarts te trekken, zich verkwikkingen zoude kunnen verschaffen. Dit deed de teleurstelling vergeten, om er nieuwe te ontmoet te trekken. Na een half uur gerust en de wapens behoorlijk in order gebragt te hebben, werd er weder eene voor- en achterhoede gevormd, even als bij den afmarsch uit Pisang, de eerste onder aanvoering van den 2^{den} luitenant *Bauman*, de andere onder de leiding van den kloekmoedigen 1sten luitenant *Schouten*. Na deze beschikkingen genomen te hebben, sprak de chef nogmaals het bevelwoord *voorwaarts!* uit, om den gevaarlijken togt afwaarts van de hoogte, waarop men gerust had, te beginnen. De kolonne had zich echter nauwelijks in beweging gesteld, of de overste ontving het

(1) Een der hoornblazers, *Fico* genaamd, ontving bij die gelegenheid een kogel regt in zijn hoorn, 't welk hem het blazen verder belette. Later werd hij daarenboven zwaar gewond.

berigt dat de jager *Zegers* zoodanig beschonken was, dat hij zich buiten staat bevond om te marcheren. Hij had namelijk bij het opklimmen, een der arak-flesschen gevonden en gelidigd, zoodat hij geheel bewusteloos nederlag. De overste beproefde tot zijn behoud, hem door eenige sabelslagen te ontuchteren en te doen opstaan, dewijl er toch niet aan konde gedacht worden, om hem te doen dragen, naardien de brave gewonde soldaten reeds elkander moesten ondersteunen en helpen, om niet te veel handen buiten gevecht te stellen. Deze proef gelukte in zoo verre, dat hij verschrikt opstond en een 60 à 80 schreden vooruit waggelde, doch toen weder bewusteloos nederviel. Het geheele detachement was verontwaardigd, en ieder bad den overste, den onwaardigen, die zich niet ontzien had, om de eenige verkwikking voor den vermoeden en gewonden kameraad, zoo redeloos voor zichzelf te nemen, aan zijn lot over te laten. De overste zag in, dat hij welligt niet zou gehoorzaamd worden, als hij een viertal zijner manschappen had bevolen, den dronken deugniet te dragen, en hun leven zodoende prijs te geven. Men verliet hem alzoo, en men was slechts weinige minuten vooruitgetrokken, toen reeds de vervolgende vijand op hem viel en hem het hoofd van den romp scheidde. Dit voorbeeld, zoo schrikwekkend toonende, hoe spoedig in zulke benarde omstandigheden, elk vergrijp tegen de krijgstucht gestraft wordt, werkte heilzaam op de overigen.

De kolonne had nauwelijks den bergtop verlaten, of dezelve werd door eene groote menigte muitelingen bezet. Het voetpad dat zij afwaarts moest volgen, was gelukkig niet versperd, en zelfs zoo breed, dat men afwisselend op een gelid, dan weder op twee gelederen konde marcheren. Desniettemin bleek het spoedig dat men op dezen marsch eigenlijk nog aan grooter gevaren blootgesteld was, dan bij het klimmen het geval was geweest. De vijand namelijk had door zijne verhevene positie een beter gezigt op het detachement, hetgeen dan ook spoedig bleek uit het toenemend geweervuur, en de menigte van groote en kleine steenen, welke op hetzelfde gerold of geworpen werden. De vier gesneuvelden en de achttien ligt- en zwaargewonden, welke men in eenen korten tijd telde, waren maar al te spoedig de treurige bewijzen van het nadeel waarin men verkeerde. De voor- en achterhoede, thans aan den hoofdtroep gesloten, deden echter uitmuntend haren pligt, telkens halt makende, en man na man schietende, en met eene zoodanige onovertrefbare bedaardheid, dat elk schot een vijand velde. Den raad des oversten volgende, werden de voorste en stoutmoedigste voorvechters dadelijk nedergeschoten, om

de vermetelheid waarmede zij voorwaarts drongen, te temperen. Weldra bespeurde men de gevolgen dezer leiding, daar men den vijand voor 't minst een honderd passen van zich afhield.

In weerwil van dat alles, werd de toestand van het detachement, bij het toenemen der gekwetsten en dooden, daar er armen ontbraken om hulp te verleenen, hoe langer hoe treuriger. De overste, door niets ter neder te slaan, die zelfs bij het toenemen van het gevaar, nieuwe aansporing in zich voelde om het onmogelijke te doen, die van alles partij wist te trekken, en de zijnen telkens nieuwen moed wist te geven, en daarin door zijnen braven adjudant *Perk van Lith* en de overige officieren op het ijverigste ondersteund werd, ontbrak het ook hier niet aan die tegenwoordigheid van geest, welke in den nood weet te voorzien. Nu eens bij de voorhoede, dan weder bij de achterhoede, hoorden alle zijne strijdgenooten aanhoudend zijne bevelen en raadgevingen, die met bliksem-snelheid werden uitgevoerd. Elke aarzeling toch werd door eenige menschenlevens gestraft. Zoo werden de gesneuvelden dadelijk van hunne wapens en munitie ontdaan, die aan de kavalleristen te voet en aan de officiers-knechts werden overgegeven, om die zoo goed mogelijk te gebruiken. De zwaargewonden moesten door de lichtgewonden (in hun midden marcherende) ondersteund worden; in dier voege marcheerde de kleine moedige hoop, langzaam als eene lijkstaatsie, doch altijd vechtende, den berg af.

Eindelijk had men den voet der hoogte en spoedig daarop eene rivier bereikt, waarover eene brug gelegen had, doch die door de muitelingen vernield was. Zij was gelukkig doorwaadbaar, doch de snelheid van den stroom maakte weder eenige voorzorgen noodzakelijk, te meer daar men altijd krachtig vervolgd werd, en het te wachten was, dat de vijand partij zoude trekken van het onvermijdelijk uiteengerukte verband der tot hiertoe voortgezette beweging. Tot dat einde liet de overste het vuur der achterhoede eenigzins versnellen en door de beste schutters onderhouden, om den volgenden vijand, door het toebrengen van een gevoelig verlies, van eene te rasse opdringing tegen te houden. Gelijktijdig gingen de voorste manschappen te water, zich als eene keten hand aan hand houdende, zoodanig dat al de manschappen van het detachement elkander ten slotte ondersteunden, ten einde zodoende het gevaar van door den stroom medegevoerd te worden, te vermijden. De vrees voor de goedgemikte busschoten, was gelukkig merkbaar bij den vijand, aangezien hij zich op eenen te grooten afstand hield, en zodoende de gunstige gelegenheid liet ontsnappen, om het geheele detachement

ment, dat tot onder de armen toe weerloos door het water waadde, in eens te vernietigen. Schietende en schreeuwende, liet hij die doorwading bewerkstelligen. Ware hij ras aan den oever gekomen om van dáár zijn vuur te rigten, dan hadden de meesten der kolonne den dood in den stroom gevonden. Zoodra de overtocht bewerkstelligd was, schenen de muitelingen hun verzuim in te zien en stormden nu naar den oever, tot op naauwelijks 100 schreden van de achterhoede.

Nauwelijks had men dit haghelijk oogenblik doorgewor- steld, of de dreigende doodsengel vertoonde zich even greinzend aan de voorhoede. Deze was namelijk dicht aan een der VII Loerasche kampongs genaderd, waaruit een andere hoop muitelingen een hevig geweervuur onderhield, terwijl het zich naar boven krommend voetpad, aan alle zijden door een groot getal vijanden bezet was, die een regen van ijzerhouten werpspiessen, lansen en slingersteenen op de onzen wierpen. Het scheen echter dat de dood nog niet voldoende was — eene voorafgaande pijnlijke verminking moest de worsteling ter redding vermeerderen. Duizende bamboezen voetangels (ranjoes) namelijk, versperden den weg, noodzaakten tot eenen langzamen tred, en stelden den reeds afgematten soldaat te langer aan het vijandelijk lood en ijzer bloot. De toestand dezer braven nam ook met elke minuut in verschrikkelijkheid toe, terwijl het aantal doden en gekwetsten in dezelfde evenredigheid vermeerderde. Akelig klonk het moordgebrul des vijands tusschen de rotsen; van alle zijden hoorde men het ophitsen tot den aanval; duidelijk en duizende malen herhaald, hoorde men het: « Doodt die ongelooovigen (Matti itoe kapirie); schiet op den grooten heer (Passang itoe Toewan-kadang)! » waarmede de overste bedoeld werd. Deze daarentegen sprak de zijnen moed in, telkens gepaste bevelen gevende tot leiding van het vuur, dat even geregeld onderhouden, als goed gerigt werd. De bedaardheid van den chef en die zijner officieren deed het overige om den moed levendig te houden.

Zoo rukte de sleepende kolonne voorwaarts, tot zij aan eene tweede kronkeling der eerst doorwaadde rivier kwam, die gelukkig minder diep en minder snelstroomend was, en alzoo gemakkelijker kon worden doorgetrokken. Het scheen echter of bij het overkomen van elke terrein-afsnijding, de toestand van het detachement in rampzaligheden moest toenemen. Het smalle voetpad, waarop men zich alsnu nog voortsleepte, werd met elken voetstap door het bloed der onzen geverwd. Treurig was het tooneel dat zich hier vertoonde, en hartverscheurend het gekerm der gekwetsten, die al voortwaggelend uitbloeden, daar tijd en middelen ontbraken,

om de bekomene wonden te verbinden. Velen, te verzwakt om alleen te marcheren, waren reeds uren lang, en al vechtende, over bergen, door dalen en rivieren ondersteund; doch ook de gezonden waren te uitgeput van vermoeidheid, om de dubbele dienst van verweering en ondersteuning te kunnen volhouden. Treffend was het, het smeeken der gekwetsten, die zich niet meer voort konden sleepen, aan te hooren; het smeeken, om door hunne kameraden verder te worden afgemaakt, ten einde niet in de handen van de dicht achteropvolgende bloeddorstige vijanden, gemarteld te worden. Lang had de brave overste de volvoering hunner wenschen tegengegaan; hij en ieder zijner officieren had geholpen, waar nog hulp te verleenen was, doch eindelijk moest hij aan hun smeeken gehoor verleenen, daar de redding zich nog lang kon laten verbeiden, en er slechts de helft van den weg was afgelegd, aan welks einde men redding mogt hopen. Het zielroerend tooneel, dat twee brave, met den dood worstelende jagers, op hunne bede, door hunne kameraden werden doodgeschoten, en hunne lijken in de diepe wildernis werden geworpen, om ze voor mishandeling te vrijwaren, deed het ijzingwekkende van den toestand waarin men verkeerde, in scherppgekleurde trekken zien. Gelukkig hij die dadelijk een doodend vijandelijk schot ontving, en zoodoende uit een zedelijk lijden, dat alle zielskrachten overmogt, geraakte. De vermoeidheid van het ligchaam bragt de overige gekwetsten tot eene soort van onverschilligheid, die de akeligheid van het geheele tafereel een nog donkerder tint gaf. Wij, die bij het lezen der verschillende ontboezemingen van de weinige ooggetuigen dezes rampzaligen terugtochts, ons slechts flauw de tooneelen kunnen voorstellen waarbij zij rollen vervulden, deelen toch reeds het gevoelen van den overste *Vermeulen Krieger*, als hij in zijne aantekeningen zegt: « Neen, de rampspoeden van den Russischen veldtocht van 1812, die ik in alle zijne verschrikkelikheden bijgewoond en gekend heb, konden bij den toestand waarin wij, bij onzen togt naar Agam verkeerden, niet vergeleken worden, en dank der Voorzienigheid, dat zij mij krachten schonk, om een gedeelte mijner dappere togtgenooten te redden uit gevaren, die alle menschelijke verbeeldingskracht verre te boven gingen.»

Onder alle deze ontzettende en ijzingwekkende wederwaardigheden, werd het onmenschelijk lijden van de gewonden, zoowel als der nog ongetroffenen, vermeerderd door het gemis van verkwikking en eenige rust. Aan stilstaan en adembaling kon niet gedacht worden, want aanhoudend en tot op honderd passen afstands achtervolgd en omringd wordende, werd elke

stilstand, door het aanbieden van meerdere trefzekerheid, door eenige dooden en gekwetsten gekocht. Aanvalsvermogen bezat de kolonne niet meer, uithoofde van het groot getal dergenen die reeds buiten gevecht gesteld waren, zoodat men alle aanwezende krachten moest inspannen, om de muitelingen al voortgaande van het lijf te houden, terwijl men tevens bedacht moest zijn, hen zoo weinig tijd mogelijk te laten tot het herladen hunner lontgeweren. Onder dat alles moest men het als eene merkwaardige en zegenende beschikking der Voorzienigheid beschouwen, dat er tot dusverre geen der officieren buiten gevecht geraakt was. Alleen de overste was door een slingersteen ligt aan het heupbeen gewond, iets dat wel pijnlijk was, doch hem niet belette overal tegenwoordig te zijn en voor de zijnen te zorgen. Het zedelijk overwigt en het steeds aanmoedigend voorbeeld der officieren hield den moed onder de nog strijdenden wakker, en evenzoo bleef het vertrouwen op redding levendig. Opwekkend waren ook de menigvuldige voorbeelden van zelfverloochening en onderling hulpbetoon, welke in die oogenblikken slechts als natuurlijke opwellingen van kameraadschappelijk medegevoel voorkwamen, doch die ieder eerst naar waarde schatte, toen het zoo verschrikkelijk zedelijk en lichamelijk lijden een einde had genomen. Onder deze, nemen wij uit de verschillende aantekeningen die voor ons liggen, het volgende over:

« De brave adjudant des oversten *Vermeulen Krieger*, de 1ste luitenant *Perk van Lith*, die gedurende al dien tijd zijnen chef in de uitvoering van diens moeilijke taak op de lofwaardigste wijze ondersteund had, bezweek eindelijk onder de onmenselijke inspanning, en zonk krachteloos neder, door eene soort van flauwhartigheid overvallen, welke in die oogenblikken met eene doodelijke verwonding gelijkstond. Ontzettend was deze mare voor allen, maar vooral voor den overste, die vooruitzag dat hij zijnen adjudant, wien hij zoo hoogschatte, aan den bloeddorstigen vijand zoude moeten prijsgeven. Immers hem te doen dragen, was evenmin mogelijk als het doen dragen van den minsten soldaat. Het te zijn of niet te zijn moest oogenblikkelijk vervuld worden, door de eene of andere onverwachte redding. Bedenk-tijd was er niet; voorthompelen of den dood van zijne kameraden te ontvangen, moest in hetzelfde oogenblik beslist worden, toen zijn Javaansche knecht *Tom* toesprong, zijnen meester onder de armen vatte, en hem met bovenmenselijke inspanning, half dragende, half ondersteunende, voorthielp, totdat men aan eenen schuilhoek gekomen was, waar de overste het geheele detachement eenige minuten kon

doen rusten. De liefde en zelfopoffering van den getrouwen Javaan, was de redding van dien officier, die nu nog in onze gelederen als 1ste luitenant dienende (1), voorzeker met het dankbaarste gevoel aan die gedenkwaardige episode zijns levens kan denken.

De weinige oogenblikken rust welke aan *Perk* gegund waren, deden hem zijne krachten herwinnen, en wel zoodanig, dat hij zonder ondersteuning zich konde helpen, en zijne moeilijke betrekking als onmiddellijke hulp zijns chefs, konde hervatten. Doch ook nu opende zich voor hem de gelegenheid, om zijne brave beginselen en de inspraak van zijn dankbaar hart op eene wijze te toonen, die ieder zijner togtgenooten tot tranen stortens toe, roerde. Bij het later vechtende doortrekken namelijk van eene versterkte kampong, waar de weg met voetangels bezaaid was, geraakte dezelfde Javaan, die *Perk* vroeger getsorcht had, gevaarlijk aan het bloote been gekwetst, en wel zoodanig dat hij door het verlies van bloed en de hevigste pijnen, buiten staat was zijnen meester te volgen. Hetzelfde had hier nu met den knecht plaats, wat een uur vroeger de redding van den meester besliste. Met dezelfde liefde, hier uit dankbaarheid ontsproten, torschte nu de herstelde meester den verzwakten knecht, en onttrok hem alzoo aan eenen zekeren dood. Treffend was dit voorbeeld van broederlijk hulpbetoon, te midden van een treurtooneel, dat wel te gevoelen, maar niet te beschrijven is, terwijl het tevens een heerlijk onderwerp voor den historisch-schilder zou uitmaken, wanneer zijne verbeelding hem zou kunnen voeren te midden der waarheid, die wij hier slechts door flauwe tinten konden aanduinen, daar toch beschrijvende kleurmengeling onvoldoende zou zijn, om het beeld der wezenlijkheid helderder voor te stellen. Keeren wij na deze korte uitwijding, tot de gebeurtenissen die het detachement verder bejegenden, terug.

Het vijfde uur van den namiddag was daar, en reeds vijf der in opstand zijnde, de eene meer, de andere minder versterkte kampongs waren doorgetrokken, toen men de laatste kampong der VII Loera's voor zich zag, die zich door eene hooguitstekende moskee (tempel) van de andere onderscheidde. Tot groote verwondering van een ieder, bespeurde men dáár geene verzameling van bewoners, noch het woest geschreeuw, waarmede men bij de doorgetrokkene kampongs reeds van uit de verte begroet was. Een glimp van hoop, die in den boezem zijner togtgenooten eene weldoende uitwerking te weeg bragt, dat men de grootste gevaren ontworsteld had, bestond

(1) Bij het reserve-bataillon van het 4de regiment.

bij den overste niet. Het was hem bekend dat de voorliggende kampong de voornaamste en volkrijkste was, en dat men er derhalve op bedacht moest zijn, ook hier den hartnekkigsten weerstand te ontmoeten, als eene laatste poging om het overschot van het detachement te vernietigen. Een blik op zijne strijdgenooten slaande, zag hij ook maar al te goed, hoezeer er van zijne zijde eene laatste zedelijke inspanning noodig was, om de vermoedelijk vernielende kracht eener teleurstelling, die tot wanhoop kon voeren, voor te komen. Tot dat einde verzamelde hij zijne brave soldaten, sprak ze kort aan, deed hen gelooven dat achter die zichtbare stilte het verraad woonde om den onbevangenen te lokken, en deed hen beloven, dat zij ook nu niet zouden verzaken den bovennatuurlijken moed en de ongehoorde volharding die zij tot dusver getoond hadden. Hij wees hun op de redding die aan gene zijde van de kampong ontwijfelbaar zou opdagen, en op het loon dat hem wachtte, die de onverschrokkenheid tot het hoogste toppunt der mogelijkheid zou weten te verheffen.

Blijkbaar was de zedelijke indruk welken deze weinige woorden op allen te weeg bragten; zelfs de lichtere gekwetsten grepen weder krampachtig naar de wapens, en vergaten in deze oogenblikken hun onmenschelijk lijden. De nog ongetroffenen, zeer klein in getal, schenen door nieuwe krachten beziel, en bereidden zich tot eenen wanhopenden aanval voor, zich vaardig schikkende tot de maatregelen die den overste beval.

Na de korte voorbereiding zette zich de kolonne weder in beweging, altijd half omringd door het steeds aangroeiende getal van vijanden. Op een honderdtal passen van den aarden wal, die om de moskee was opgeworpen en den weg zijdelings bestreek, genaderd, ontving men eene verschrikkelijke losbarsting uit de lontgeweren van eene menigte muitelingen, die plotseling te voorschijn traden en door het opleggen van hunne geweren een zeker schot hadden.

Drie dooden en een aantal gekwetsten was het gevolg van dit verraderlijk salvo, dat gelukkig nu niet onverwacht kwam. De weg dien men onvermijdelijk volgen moest, en die langs eenen wal, waarneven eene diepe gracht lag, voerde, was daarenboven met voetangels versperd, die, een na een, moesten uitgetrokken worden om te kunnen vooruitkomen. Dit veroorzaakte een noodlottig oponthoud. Om zich zoo spoedig mogelijk aan het zekere schot der Padriërs te onttrekken, gelastte de overste dat men meer regs af, door de moerassige rijstvelden zoude baden. De overste oogste echter ook hier de vruchten zijner zedelijke volharding, daar zijne brave jagers woedend vroegen, om met de bajonet de ver-

sterkte moskee aan te vallen, en zoodoende eenen roemrijken dood te vinden, of wraak te nemen in het bloed des laaghartigsten vijands en glorievol te overwinnen. De diepe gracht welke den wal omgaf, deed echter den overste afzien van dit wanhopig besluit, waarbij zijne afgematte braven ontwijfelbaar den dood zouden gevonden hebben. Zijne onderzanding en zijn geoeffend oog hadden hem vrij spoedig doen ontdekken, dat de onwetende vijand geen partij trok van den wal, om zich voor de zeker treffende busschoten te waarborgen, waarop hij een werkdadig flankerend tirailleurvuur uit de rijstvelden liet onderhouden, dat al voortgaande eene onverwachte uitwerking moet voortgebracht hebben, — op te maken uit het groote aantal muitelingen dat men zag vallen. Met ongehoorde inspanning werd dit gevecht voortgezet, tot dat men buiten bereik des geposteerden vijands gekomen was, en men alsnu de moerassige rijstvelden kon verlaten, om den weg weder te volgen. Bij eene vlugtige opsomming der gevolgen, bleek het dat er nu geen officier of soldaat bij het detachement in leven was, die niet min of meer gekwetst was, en dat het getal der strijders tot op een zeer klein getal manschappen was ingekrompen. Gelukkig echter dat men voorwaarts van vijanden bevrijd was, zoodat men alleen bedacht kon zijn om de nog slagvaardigen in de achterhoede te vereenigen, onder de bevelen van den dapperen en altijd koelbloedig gebleven 1sten luitenant (thans kapitein) *Schouten*, ten einde den vijand, die weder verward en al schietende en schimpende kwam opdringen, terug te houden. Gelukkig waren deze manschappen nog van een voldoende aantal patronen voorzien, die men achtervolgens de gesneuvelden en zwaargekwetsten had afgenomen.

Was de marsch der kolonne, gedurende den geheelen dag, tot behoud der gekwetsten, langzaam geweest, nu, na deze groote inspanning, werd hij in den waren zin des woords, kruipende. De zwaar-, even als de lichtgewonden, moesten door het verlies van bloed, en uitgeput door honger en dorst, voortgesleept worden. De aanhoudende aanmoediging des oversten om te volharden, hadden echter hare kracht verloren op de ongelukkigen; alleen de ontombare vrees voor eenen marteldood, hield het leven en de beweging gaande. Gelukkig echter dat de dag neigde en dat tegen half zeven uur de duisternis een einde aan de barbaarsche vervolging maakte. Bij het nog schemeren van den dag, vermeende de overste het echter nog noodzakelijk, eene laatste, maar bloedige les te geven aan den opdringenden vijand. Daartoe posteerde hij, bij eene kronkeling van den weg, achter eenen

grooten klipsteen, een tiental van de nog strijdvaardigste jagers, onder bevel van den 1sten luitenant *Schouten*, met last, om dáár den welligt geen gevaar vermoedenden vijand op te wachten, hem plotseling een salvo te geven, en zoo noodig met de bajonet op het lijf te vallen, ten einde aan de overige meer verzwakten de gelegenheid te geven een eind wegs te winnen. Hetgeen hij verwacht had gebeurde; de muitelingen kwamen onbedacht den klipsteen om, en ontvingen in het halve duister, een salvo op 20 passen, dat zoo bloedig werkte, dat alles verschrikt en onder een jammerend gekerm terugstoot. Dit was dan het slot van eenen rampvollen dag; een dag, dien de overste *Vermeulen Krieger* op zijn eerewoord verklaart, de merkwaardigste, de moei-jelijkste, de hartgrievenste en afgrijsselijkste te zijn geweest welke hij in den loop zijner zeven-en-vijftig dienst- en veldtogt-jaren heeft doorgebracht.

De stille hoop, die van zelf ontsproot op de gedachte van mogelijke redding, werd droevig gemengd door het gekerm der gekwetsten en der ongelukkigen, die nu in diepe duisternis nog ruim een uur lang zich moesten voortstlepen, omdat de overste nog altijd den nabijzijnden vijand duchtte.

Op eene kleine vlakte aankomende, liet de overste eindelijk het kommando: *halt!* hooren, dat zoo lang verbeid was. Als of allen door een zenuw-toeval getroffen waren, zonken de braven, onder het slaken van eene diepe, hoorbare zucht, neder in het natte, lange gras. Lang echter kon, noch mogt de chef zijne beklagenswaardige togtgenooten de zoo noodige rust gunnen, dewijl het hem maar al te wel bekend was, dat de plaats, waar men zich aan eene eigenlijke rust konde overgeven (het district Agam) nog twee uren verwijderd was. De onzekerheid waarin hij verkeerde, of welligt de voorliggende landstreek mede niet in oproer was, deed hem te meer de noodzakelijkheid gevoelen om van de duisternis partij te trekken en op te rukken. Dien ten gevolge klonk het: *voorwaarts!* ten elf ure andermaal. Zoo het *halt* houden in een oogenblik was uitgevoerd, dan duurde het in beweging stellen der uitgehongerde en uitgeputte soldaten ruim een half uur. In het stikduistere volgde men kruipende het smalle voetpad, over bergen en door dalen, tot men eindelijk de grenzen van het district Agam bereikt had. Verheugend was het berigt, dat de luitenant *Bauman* had ingewonnen bij eenen post van inlandsche soldaten, dat de rust niet het minste in het Agamsche gestoord was, en dat men zich eindelijk mogt verblijden eenen gastvrijen bodem te betreden.

Stortte deze tijding eene ongekende vreugde in de harten

der weinigen, wien de lichaamskrachten nog niet geheel ontzonken waren, — zij had eene tegenovergestelde uitwerking bij de zwaargewonden. Het gevoel van lijden nam de overhand, toen de vrees voor den marteldood was geweken. Een na een zonken zij aan den weg neder, met den uitroep: «Overste, ik kan niet meer!» De onverschilligheid oefende nu hare heerschzucht uit en bedwong de laatste zielskrachten. De zoo lang volgehoudene broederlijke hulpbetooning der ligtgekwetsten, verkeerde in magteloosheid. Daar lag bijna het geheele detachement verspreid, steunende aan den weg, en slechts weinigen hielden het op de been. Intusschen was het 3 uren in den morgen, terwijl men nog 1½ uur van het fort Boekiet Kouririe verwijderd was. Het eenige wat den overste derhalve overbleef, was, om den luitenant *Schouten*, die nog het krachtigste van allen was, vooruit naar het fort te zenden, om onmiddellijk maatregelen te provoceren tot het afzenden van hulp, en voor gekookt voedsel te zorgen.

Juist te vijf uren des morgens van den 13^{den} Januarij 1833, op het oogenblik dat de reveille in het fort Boekiet Kouririe geslagen werd, bevond zich de overste met zijne vier officieren en negen afgematte soldaten, het overschot van 80 man voor de poort. Bedwelmd van onbeschrijfelijke vreugde, storteden deze braven in elkanders armen, verbaasd over eene redding, die eenige uren vroeger nog onder de onmogelijkheden geacht was!

Werpen wij nu nog eenen vlugtigen blik op dien merkwaardigen terugtogt, waarvan de geschiedenis welligt geen tweede voorbeeld kan bijbrengen.

Sedert den vorigen dag (12 Januarij) van des morgens 7½ uur, tot 's anderen daags ten 5 ure in den morgen, had men 22 uren marcherende doorgebracht om eenen afstand van 12 uren af te leggen. Sedert des namiddags 3 ure van den 11^{den} Januarij, had geen der manschappen (alzo in geen 37 uren) eenig voedsel genoten, van tijd tot tijd alleen verkwikt door het troebele rivierwater, dat men bij het doorwaden met de hand of muts schepte. Onder de onbeschrijfelijkste vermoeijenissen, was men rusteloos in beweging geweest, steeds klimmende over steile bergen en worstelende door wild hout valleijen en ravijnen; dertig malen wadende door groote en kleine riviertakken, altijd vechtende en bloedende in een heet en afmattend klimaat! Die schilderen kan, moge de nabootsing van zulk een tafereel beproeven; onze beschrijvende verbeeldingskracht schiet hier te kort.

Ten acht ure des morgens waren al de gekwetsten, die op den weg in het Agamsche achtergebleven waren, in het fort gebracht, en lagen toen om den braven hooghartigen chef, aan wiens beleid en koelbloedige bedaardheid zij hunne

redding te danken hadden. Zij die den even moedigen, gevoelvollen, als waarheidlievend en bescheidene overste *Vermeulen Krieger*, zoo goed als wij kennen, zullen zich de kinderlijke vreugde kunnen voorstellen van dien man, te midden zijner lijdende, maar nu geredde soldaten! Ook dit tooneel zullen, noch kunnen wij beschrijven!

Bij eene nadere onderzoeking bleek het, dat er van de 80 gewapende onder-officieren en manschappen, welke uit Pisang getrokken waren, 17 waren gesneuveld en 54 gewond, waaronder twee met verbrijzelde beenbreuken, en een groot getal door twee en drie kogels getroffen. Het kleinste gedeelte was door de vergiftigde voetangels gekwetst, waarvan geen der officieren, evenmin als hun chef, geheel waren verschoond gebleven. Onder het bovengenoemde aantal zijn echter niet begrepen eenige gesneuvelde en gewonde knechts van officieren en onder-officieren. Onder de bijzonderheden die men nu ontdekte, moet ook genoemd worden, dat bij het losrollen der kapotten, die over den schouder waren gedragen, onderscheidene geweerkogels voor den dag kwamen, terwijl vele der jassen aan alle zijden waren doorboord. Deze omstandigheid, en het niet medenemen der ransels, waarop de kapotten doorgaans gebonden, en die veeltijds door Koolies gedragen worden, had nu klaarblijkelijk medegewerkt tot het behoud van vele brave soldaten.

De lijdens waren — het is waar — in zekerheid, terwijl hun beklagenswaardige toestand alsnu rust en geneeskundige verzorging vorderde; doch noch het een, noch het ander was dáár te vinden, zoodat de overste zich genoodzaakt zag, om de zwaargekwetsten naar het hoofdkwartier fort Van der Capellen te doen vervoeren.

De overste, noch zijne officieren, noch zijne manschappen, waren den eersten dag in staat om eenig versterkend voedsel te gebruiken, dewijl zij allen aan hevige keelontstekingen leden, en aan eene afmatting van ligchaam en ziel, die verontrustende waren. Niettegenstaande deze kwalen, dicteerde de overste een uitvoerig rapport aan den resident en militairen kommandant van Sumatra's westkust te Padang, nopens al de gebeurtenissen waarvan hij in de laatste dagen getuige was geweest, welke gebeurtenissen geheel onbekend moesten zijn, en die hij van onberekenbare gevolgen hield. De toenmalige 2de luitenant, thans kapitein bij den generalen staf, *Lange*, welke het rapport geschreven had, vertrok daarop als estafette naar Padang, om tevens eenige mondelinge berichten te geven van den toestand waarin het detachement in het fort Boekiet-Kourierie was aangekomen. De overste zelf, hoewel lijdende, liet zich te paard helpen en begaf zich nog

dienzelfden dag naar het hoofdkwartier, alwaar hij (den 14^{den} Januarij) des morgens omstreeks drie uren aankwam, ten einde de noodige beschikkingen te verordenen, om de uitbreiding van het oproer, zooveel zijne middelen dit toelieten, tegen te gaan. Reeds drie uren na zijne aankomst vertrokken alle officieren en troepen die gemist konden worden, onder de bevelen van den kapitein *Thönig*, naar het district Agam en de XII kotta's.

Het zoo merkwaardig geworden onderzoek van het vermoorden der beide jagers, was alzoo op eene geheel onverwachte wijze aldus afgeloopen, terwijl de bloedige Bonjolsche strijd met een afschuwelijk bloedbad een aanvang genomen had. De overste het met hem voorgevallene, alstoen nagaande, vond daarin nog redenen om zich te verheugen. Blijkbaar toch was het, dat, indien hij den maatregel tot onderzoek naar den moord zijner beide jagers niet geprovoceerd had, en daardoor achter de vertakkingen van den beraamden algemeenen opstand gekomen was, hij met zijne manschappen, even als die te Bonjol, slapende zou zijn vermoord geworden. De opstand was in de stilte voorbereid, en op het punt van uit te breken, toen het detachement naar Pisang op marsch ging. Hij had tot doel om al de Nederlandsche, verre van elkander verspreide troepen, die daarenboven zeer gering in aantal waren, gelijktijdig en bij nacht te overrompelen, en zodoende niet alleen de Sumatrasche binnenlanden, maar ook de hoofdplaats Padang aan de Nederlandsche heerschappij te ontwringen. Het doel, om het afgezonden detachement op deszelfs onvergelykelijken terugtogt te vernietigen, was zigbaar uit de hardnekkigheid waarmee het achtervolgd was geworden. Het uitbreken van den opstand was door deze beweging gelukkig eenige dagen vervroegd, en daardoor bepaalde dezelve zich nog slechts tot het Bonjolsche en de VII Loera's. Ware het nu den muitelingen gelukt, om het detachement geheel te vernietigen, dan waren ook alle posten onvoorbereid overvallen geworden, en welligt had het oproer op deze wijze zich over al de landstreken waar de Nederlanders gezeteld waren, verspreid. De moed en volharding, door de weinige braven, onder de aanvoering van den verdienstelijken *Vermeulen Krieger*, aan den dag gelegd, droegen alzoo heerlijke vruchten voor den Staat, terwijl zij voor zich-zelfen eenen onvergetelijken roem en de aanspraak op de blijvende erkentelijkheid hunner kameraden, die der regering en het moederland bevochten.

In een vroeger artikel over Sumatra, hebben wij de oorzaken van den Bonjolschen strijd uitvoerig ontwikkeld; in de aantekeningen die thans ter onzer beschikking waren ge-

steld, vonden wij nog eenige bijzonderheden. Deze zijn van meer teederen aard, en daar zij alleen voor onze overtuiging, en niet voor de publiekmaking ter onzer beschikking waren gesteld, zoo vermeenden wij die stilzwijgend te kunnen voorbijgaan. Het was ons toch in deze slechts te doen om eene geschiedkundige bijdrage te leveren, tot den zoolang misken- den Nederlandschen wapenroem. Wanneer wij dat doel hebben mogen bereiken, dan zal onze arbeid daarin de beste belooning vinden.

J. C. VAN RIJNEVELD.

Korte Levensschets

VAN DEN

VERDIENSTELIJKEN OP HET VELD VAN EER GESNEUVELDEN
LUITENANT-KOLONEL VAN HET OOST-INDISCHE LEGER,

JOHAN JACOB ROEPS.

Van eenige onzer Oost-Indische kameraden, ontvingen wij door tusschenkomst van den kapitein bij den generalen staf van het O. I. leger, *Lange*, de uitnoodiging om de navolgende levensschets uit de Javasche Courant van den 4 Julij 1840, over te nemen, ten einde daaraan eene meer blijvende waarde te hechten. Aan dat verzoek voldoen wij met te meer genoegen, aangezien het hier eene zaak geldt, die tot onzen werkring behoort, en welker behartiging met het doel van dit Tijdschrift overeenstemt.

De held, wien deze schets, tot zijne vereering en nagedachtenis wordt toegewijd, werd den 1sten Januarij 1803 te 's Gravenhage geboren, en volgde naauwelijks tien jaren oud, zijnen vader, die als 1ste luitenant-adjutant bij het leger in Nederlandsch Indië overgeplaatst was, naar deze gewesten. De dood ontrukte hem zijne moeder weinige jaren na zijne aankomst in Indië, en achtereenvolgens stierven zijne negen broeders en zusters, zoodat hij met eene zuster welke in Nederland achtergebleven was, aan de zorg van zijnen vader overbleef. Onze *Roeps* ontwikkelde zich door zelfvolmaking tot een edel mensch, en wist zijn karakter in de moeilijkste omstandigheden roemvol te bewaren; door beproefde dapperheid, voorbeeldeloze bedaardheid in de hagchelijkste oogenblikken zijns levens, en door militaire kundigheden, is hij een hoofd-officier geworden, op wien het Indisch leger roem droeg, en hetwelk nu met eerbied en bewondering op hem terugziet.

Den 12den Augustus 1825, werd *Roeps* tot 2den luitenant bevorderd. Van dat oogenblik af aan begonnen de gevaren hem te omringen, en was hij in de gelegenheid bewijzen te ge-

ven van den bedaarden moed, die hem als een zeldzaam man heeft onderscheiden. De eerste maal dat hij der wereld daarvan bliken gaf, had plaats, toen hij, ten gevolge zijner benoeming tot officier, zich van Banjoewangie, alwaar hij was achtergebleven, nadat zijn vader naar het fort Oranje was overgeplaatst, naar Sourabaja moest begeven. Hij vertrok derwaarts met eene prauw-gelegenheid. Dit kleine vaartuig op hetwelk hij zich alleen als Europeaan bevond en hij-alleen gewapend was, werd omstreeks 8 uren des avonds, door zee-roovers aangevallen. Het ontkomen was onmogelijk en de tegenstand vruchteloos. In dit hagchelijk oogenblik sprong *Roeps* over boord, dook onmiddellijk onder water en trachtte zich door zwemmen (waarin hij zeer bedreven was) te redden. De roovers staakten de plundering van het vaartuig, om hem met hunne cano's te vervolgen en magtig te worden. Beurtelings onder water zwemmende en boven komende, trachte *Roeps* de slagen en steken te vermijden, die zijne vervolgers, door hunne vruchteloze pogingen nog woedender geworden, hem met werktuigen van allerlei aard poogden toe te brengen. De maan, die van tijd tot door wolken verduisterd werd, verborg hem dikwijls voor hun moordzuchtig oog. Zijn toestand was allerverschrikkelijkst: boven water stond hij bloot aan de slagen der zeeroovers, bovendien liep hij gevaar eene prooi te worden van haaijen of krokodillen; van alle zijden was de dood hem nabij. Moed en bedaardheid verlieten hem echter geen oogenblik; hij hield de worsteling langen tijd vol, en had eindelijk het geluk den roovers te ontkomen, doordien zij, bij het bewolken der maan, zijn spoor nu geheel bijster raakten; intusschen hadden zij hem met een scherp werktuig eene groote wonde in den rug toegebracht. Nu hoorde hij op eenigen afstand een bitter gejammer in het water, veroorzaakt door de overige schepelingen, die zich, in eene andere strekking dan hij, ook door zwemmen hadden getracht te redden, maar, door roovers achterhaald, werden afgemaakt. Lang bleef hij in onzekerheid of men hem nog vervolgde, en zijn toestand was bovendien uiterst gevaarlijk. De duisternis belette hem land te ontdekken. Onkundig werwaarts hij zich om redding te bekomen wenden moest, bleef hem weinig uitzigt over den dood te ontkomen. Hij zwom echter op goed geluk, en, zoo hij meende, naar den oever voort, daartoe zijne door vermoeijenis en bloedverlies afnemende krachten zooveel mogelijk inspannende. Toen hij nu, naar gissing, vier uren lang in het water had doorgebracht, zijne hoop op redding meer en meer verdween en hij schier buiten staat geraakte de worsteling om zijn leven te redden, langer vol te houden, op het punt om zich te laten zinken, dreef hij gelukkig tegen een vischrak (zeeroos), aan hetwelk hij zich vastklemde, tot de dag aanbrak. Toen hoorde hij geraas, gelijk

het slaan van riemen in het water; het geluid naderde; het waren visschers, die hij door zijne kennis der Javaansche taal konde toespreken. Deze bragten hem behouden, echter bewusteloos aan wal.

Roeps woonde als 2de luitenant in 1825 de expeditie van Celebes bij, en onderscheidde zich daar bij verschillende gelegenheden, voornamelijk bij de landing te Badjouda, alwaar een kanonkogel, na verscheidene manschappen van zijn vaartuig te hebben gedood, door een der boorden van hetzelfde sloeg, zoodat hij zinkende aan wal kwam. Terstond vermeersterde hij eene versterkte plaats.

Bij deze expeditie woonde hij ook den zoo moeilijken binnenlandschen togt bij van Makasser naar Bony en van daar naar Makasser terug.

Na den afloop der expeditie van Celebes keerde *Roeps* naar Java terug, na alvorens bestemd te zijn geweest tot het deelnemen aan eene expeditie op Borneo, op welk eiland hij echter slechts korten tijd vertoefde, vermits de juist ontvlamde Javasche oorlog, de oproeping van alle expeditionaire troepen ten gevolge had.

Van toen af diende *Roeps* bijna onafgebroken onder de orders van den tegenwoordigen kolonel *Le Bron de Vexela*, die op den straks vermelden togt van Makasser naar Bony, zijne goede eigenschappen en gelukkige inborst had leeren kennen en waarden.

Het ligt nog versch in het geheugen, hoe vele diensten *Roeps* in den Javaschen oorlog, ook door zijne taalkennis, bewezen heeft, en aan welk gevaar dezelve hem heeft blootgesteld, toen hij, als onderhandelaar naar *Diepo Negoro* gezonden, door dezen werd gevangen gehouden en waarschijnlijk vermoord zoude zijn geworden, indien men hem niet door list had weten te redden.

Voor al schittert zijn roem, bij het herdenken, hoe hij als onderhandelaar in de magt van *Sentot* geraakt en door dezen gevangen gehouden, onder den last van *Diepo Negoro* om hem te doen sterven, waarvan de uitvoering telkens door *Sentot* vertraagd werd, herhaalde malen, maar met verpanding van zyn woord, van te zullen wederkeeren, in ons leger is terug geweest. Hij wist dat de moordbijn voor hem gescherpt was; nogtans keerde hij, zijn woord getrouw, na het hartroerendst afscheid en den kameraadschappelijken handslag, naar den vijand terug en evenaarde alzoo *Regulus* en *Beyling*, ter bevestiging dat het woord van den Hollander geen ijdele klank is, en tot verheerlijking van het leger welks sieraad hij was. De ontkenning der onderhandeling gaf hem aan ons terug.

Zijne taalkennis, die grootendeels ten grondslag heeft gestrekt zijner luisterrijke militaire loopbaan, is van de grootste

nuttigheid geweest in den Javaschen oorlog. Uit dien tijd willen wij nog een voorbeeld aanhalen van zijne bedaardheid en zijn beleid (waarvan men meer omstandige bewijzen vinden kan in de verzameling van officiële rapporten, over dien oorlog in het licht verschenen), welke zoozeer het bewijs dragen, dat hij, ook zonder die zeldzame geoefendheid in de inlandsche talen, niet minder de verdienstvolle krijgsman geweest zoude zijn.

Wij kunnen voor de juistheid van hetgeen wij mededeelen, gerust borgstaan, vermits wij, over het algemeen alles wat wij over *Roeps* bekend maken, te danken hebben aan iemand, die met alle omstandigheden van zijn leven ten naauwkeurigste bekend is.

In den Javaschen oorlog moest de 3de mobiele kolonne eene vijandelijke sterkte vermeesteren, gelegen op den berg Geger, en die vermeestering was te belangrijker, omdat onze troepen, door een aanhoudend vuur van den vijand, benadeeld en verontrust werden. Deze sterkte lag op eene steile rots, welker nadering door een goed onderhouden kanon- en geweer- vuur en het afwerpen van zware steenen, aanhoudend belet werd, zoodat zes achtereenvolgende pogingen van bestorming werden afgeslagen. Aan een' der rotswanden had zich een waringie-boom gehecht, welks wortels (die uit de takken schieten en zich benedenwaarts uitspreiden), hier en daar in openingen waren vastgegroeid. *Roeps* oordeelde deze wortels als het eenige middel om de positie te bemagtigen; hij klom met levensgevaar, een der eersten, tegen dezelve op, bereikte de kruin van de rots, doodde onmiddellijk twee gewapende vijanden die hem wilden afmaken, en was, door dit voorbeeld van beradenheid en door geene moeilijkheden af te schrikken dapperheid, de hoofdoorzaak dat deze positie beinagtigd en de vijand over de kling gejaagd werd.

Na het eindigen van Javaschen oorlog, vroeg *Roeps*, destijds door buitengewone bevorderingen reeds kapitein, verlof naar Nederland. Met het doen van die reize had hij voornamelijk het oogmerk om zich meer te volmaken en meer militaire kundigheden te verwerven. Naauwelijks op den vaderlandschen grond aangekomen, volgde hij den kolonel *le Bron de Vexela* als adjudant naar het 3de district van Zeeland, want beiden hadden in den moeilijken toestand waarin Nederland zich destijds bevond, hunne dienst aangeboden, welke dan ook terstond werd aangenomen.

Het was daar dat *Roeps*, den wensch van steeds de eerste te zijn om zich met den vijand te meten, niet kunnende onderdrukken, bij zekere gelegenheid de voorwacht kommandeerde; door omstandigheden geraakte de hoofdmagt van de uitgetrokene troepen in verwarring, *Roeps* echter hield stand, stelde zijne tirailleurs regts en links van eenen smallen weg, naar

Asseneede, in het kreupelhout, beantwoordde door een wel onderhouden en goed gedirigeerd tirailleur-vuur, het vuur des vijands; belette hem den in verwarring zijnde hoofdtroep aan te randen, en was daardoor oorzaak dat de orde hersteld en de vijand teruggedrongen konde worden. Gedurende het gevecht dat eenige uren aanhield, dirigeerde *Roeps* het vuur zijner tirailleurs van het midden des smallen wegs, waarop aanhoudend 's vijands vuur gericht was. Niettegenstaande hem de degen bij het gevest in stukken uit de hand geschoten, de epauletten en jas op verscheidene plaatsen door geweerkogels doorboord werden, behield hij zijne volle bedaardheid, veranderde niet van gemoedsstemming, en bleef van dezelfde plaats, gelijk vroeger, zijne orders geven. Dit koelbloedig en manhaftig gedrag wekte de verwondering en verbazing der min-geoeffende brave schutters op, en deed hen in hunne eigene krachten meer vertrouwen stellen: zijn gedrag zal voorzeker bij de 1ste afdeling der Overijsselsche schutterij in eervol aandenken blijven!

« Ik zoude, » zegt onze berigtgever, « meer voorvallen van gelijken aard kunnen aanhalen, doch dit zij genoeg voor degenen die hem minder gekend hebben, om hem naar waarde te kunnen schatten: *Hy was altoos dezelfde.* »

Het was ter belooning zijner verdienste van zoo menigen aard, dat *Roeps* benoemd werd tot ridder van de Militaire Willems-orde 3de klasse en der orde van den Nederlandschen Leeuw, terwijl op zijne borst tevens prijken de zoo wel verdiende medaille voor den Javaschen oorlog en het metalen kruis. Nog meer dan dit droeg hij de belooning in zijn eigen hart en las hij de toejuiching op het gelaat zijner kameraden.

Naar Indië teruggekeerd zijnde, viel aan *Roeps* spoedig het kommando van het 9de bataillon infanterie te beurt, en het was bij hetzelfde, dat hij achtereenvolgens tot den rang van majoor en luitenant-kolonel opklom. Hier genoot hij, na lang zwegen, voor het eerst eenige rust, en beijverde hij zich zijn bataillon tot een der beste van het Indische leger te vormen. Ook hier verwierf hij weder de liefde en achting zijner officieren en soldaten, want hij vereenigde bij eene zachtaardige inborst, mannelijken ernst en eene strenge regtvaardigheid: en zijne zedigheid, wars van allen lof, deed hem in een ieder, een' vriend, een' bewonderaar vinden, en zoo had hij het zeldzaam geluk van met den lauwer bekranst, geene afgunst te verwekken.

Naar Sumatra overgeplaatst zijnde, werd hij daár, na eenigen tijd, ziek, en was hij op het punt van tot herstel zijner lijdende gezondheid, verlof naar Nederland te vragen, toen hij door den militairen kommandant aldaar, bestemd werd om deel te nemen aan de expeditie tegen Sinkel. Nu zag *Roeps* van het vragen van verlof af; hoe gebiedend de kwaal waaraan hij leed, geneeskundige hulp vorderde, wilde hij aan de eer-

volle taak medewerken, voor welke hij geroepen werd. Wij merken intusschen hier aan, dat het scheen, als of hij een voor-gevoel koesterde, dat zijne loopbaan weldra eindigen zoude, gelijk dit uit zijne brieven en uit andere maatregelen, welke hij in het belang zijner eenige overgeblevene zuster genomen heeft, kan blijken.

De Atjinezen hadden zich op Baros versterkt, nadat zij met behloede hoofden van onze redoute aldaar, die zij getracht hadden te vermeesteren, afgeslagen waren, en hun aantal groeide dagelijks aan, terwijl de maritime expeditie tegen Sinkel verhinderd werd uit te loopen.

Aan *Roeps* werd het kommando van de betrekkelijk zwakke magt opgedragen, welke zich daar bevond, en die zich meer tot het defensieve moest bepalen, dan dat zij offensief konde te werk gaan. Hij wilde evenwel den vijand niet geheel ongemoeid laten, maar veel eer het aanleggen zijner verdedigingswerken bemoeijelijken, en het was met dat oogmerk dat hij dikwijls sterke militaire verkenningen liet doen, die hij meendeels zelf geleidde. Het was bij eene dezer gelegenheden dat hij, met den vijand handgemeen geraakt zijnde, door een vijandelijk geweeschot in den maagkuil getroffen werd, hetwelk aan zijn zoo roemvol leven, in den ouderdom van 53 jaren een einde maakte. Hij stierf op het veld van eer. Het leger dat zijnen dood alreeds op den vijand heeft gewroken, treurt over het verlies van dien braven en blijft hem eene eervolle nagedachtenis wijden. Gelijk hij, gedurende zijn leven, alom geacht en geëerd was, en zich de genegenheid zijner chefs en van de elkander opvolgende hoofden des Bestuurs, in het bijzonder ook van de luitenant-generaals *de Kock* en *de Eerens*, in ruime mate verworven had, zal hij voorzeker ook na zijnen dood, in de geschiedenis van Nederlandsch Indië, eene eervolle plaats bekleeden.

BIJZONDERHEDEN

AANGAANDE

HET BELGISCHE LEGER

EN

DE BELGISCHE KRIJGSINRICHTINGEN.

In n°. 11 en 12 van den vorigen jaargang, zijn door ons uit de *Allgemeine Militär-Zeitung* overgenomen eenige *byzonderheden aangaande het Fransche leger*. Dezelfde schrijver heeft in dat zeer geachte blad, in Januarij 11., een dergelijk opstel over de Belgische krijgsmagt geleverd, dat wij alsnu, getrouw vertolkt, onze lezers aanbieden. Vooralsnog geene notitiën over het Belgische leger bezittende, noch in de

gelegenheid geweest zijnde, hetzelfde van nabij te beschouwen, hebben wij niet kunnen oordeelen, in hoeverre dit vertoog als naauwkeurig moet beschouwd worden: de lezer oordeele.

Nog slechts weinig wordt en werd er tot dusver in de dagbladen en in geschriften van het Belgische leger gewag gemaakt. Zoo nu en dan deszelfs sterkte en indeeling, de wijze van deszelfs ontstaan en zamenstelling, en deszelfs budget in het een of ander openbaar orgaan, bepaaldelijk in statistieke werken vermeld, en langs dien weg al wat tot getallen betrekking heeft, buitenslands vrij naauwkeurig bekend werd, zoo bleef men echter onkundig omtrent het eigenlijk wezen van dit jonge leger, van deszelfs krijgsvorming, uitrusting, wapening, de achting aan hetzelfde in het land toegekend, deszelfs betrekking tot andere standen, en vele verdere bijzonderheden; het ontbreekt derhalve aan de noodige vaste punten, om een oordeel te vellen over de fysieke en morele waarde van dit leger, over deszelfs slagvaardigheid en bruikbaarheid.

Indien wij tot de eigenlijke oorzaak van het gemis aan uitvoerige berigten omtrent dit leger doordringen, dan gelooven wij deze in de geringe sympathie te vinden, die de Belgische krijgsmagt tot dusver binnen- en buitenslands verworven heeft; voorzeker de gevolgen van haar gedrag in 1850—1851 en 1858—1859. Zoo wij ons slechts de wijze herinneren, hoe België's zonen, in September 1850, de Hollandsche vanen met geheele scharen verlieten, hoe zij, zonder aan hunnen eed jegens hunnen Koning te denken, de oproermakers en muiters toestroomden, en onder de vaan van den opstand hunne wapens tegen diegenen keerden die vijftien jaren lang hunne kameraden en wapenbroeders geweest waren! Zoo wij ons verder den tiendaagschen veldtocht van 1851 te binnen brengen, de derouten van Hasselt en Leuven, waarmede die veldtocht begon en eindigde; zoo wij ons eindelijk den winter van 1858—1859 herinneren, toen de woorden *persévérance et courage* ook in het Belgische leger een strooivuur deden ontvlammen, 't welk, onder het gewone knetteren en knappen, zich even spoedig weder uitdoofde als het opgevlamd was, en welks laatste vonken zich in de vernielende berooving van Venlo toonden, de aan Nederland weder afgestane vesting, uit welke alles wat niet spijker- en nagelvast was, weggesleept en naar België gevoerd werd! Zoo wij ons deze daadzaken herinneren, en tevens daarbij denken, hoe het Belgische leger, bij zijne organisatie, zijne officieren, ja zelfs zijne staf-officieren en generaals, uit broodelooze en verongelukte advokaten, uit buiten dienst zijnde koopmansbedienden, uit tooneelspelers en uit gelukzoekers van allerlei aard koos, dan heeft men gewis billijke gronden genoeg om de reden te verklaren, dat de naam van eenen Belgischen soldaat, althans

buiten het land, nog niet gunstig in de ooren klinkt, dat het belang 't welk men tot dusver in het Belgische krijgs- en legerwezen stelde, zeer gering was, en dat er eindelijk nog geene pen versneden werd, om beiden uitvoerig in deszelfs verschillende betrekkingen uit een te zetten.

Bij de tegenwoordige tijdsomstandigheden (Januarij jl.) die ons Duitsche vaderland ligtelijk in een ernstig conflict met een zeer overmoedig geworden nabuur zouden kunnen brengen, mag intusschen dit gebrek aan belangstelling omtrent het Belgische leger wel verdwijnen, of wel reeds verdwenen zijn. Al heeft Europa ook het jeugdig koninkrijk eene eeuwigdurende onzijdigheid opgelegd, en al schijnt dit laatste ook voor het oogenblik besloten om deze onzijdigheid gewapenderhand te handhaven, *zoo kan men toch kwalijk gelooven, dat op deze bestendige schouwplaats van Europeesche oorlogen, de krygstrompet voortaan zwijgen, dat het België gelukken zou zyne grenzen vry en ongeschonden te houden.* En wordt het eenmaal in het conflict zijner naburen medegesleept, wordt zijne gewapende onzijdigheid eene gewapende deelneming aan den kamp, dan is het verre van onverschillig, voor welke partij dit, in middelen en hulpbronnen zoo rijke land, zijn zwaard besluit te trekken. Aan wiens zijde het zich als strijden bondgenoot schaart, *in diens schaal kan of zal het wel meer dan zyn volle gewigt leggen.* Hij die aan deze uitspraak twijfelt, en wiens oordeel omtrent Belgische soldaten, slechts op de gebeurtenissen der tien laatste jaren steunt, die moge zich de oorlogen van *Napoleon* te binnen brengen, waarin de Belgische regimenten de Fransche in dapperheid niets toegaven; moge aan de volharding denken welke de Belgische bataillons in den slag van Waterloo, om strijd met hunne nieuwe bondgenooten toonden; moge de geschiedenis nabladeren, *Pappenheims* dappere Walen in den dertigjarigen oorlog en de bravoure der Vlaamsche benden in den Nederlandschen bevrijdings-oorlog in het geheugen terugroepen.

Om echter de krachten te kunnen waarden, die België bij eenen eventueel uitbrekenden oorlog, in werking zou kunnen brengen, schijnt het hoogst wenschelijk dat men eene beschrijving en verklaring van deszelfs legerinrigting had, zoo uitvoerig als wij hierboven aanduiden. Zoolang intusschen eene zaakkundige pen zulks niet te boek stelt, zoolang ons ten deze een geheel ontbreekt, kunnen reeds enkele aantekeningen, zoo zij slechts geschikt zijn om het reeds bekende verder aan te vullen, welkom zijn, en in die vooronderstelling wagen wij het, de volgende aantekeningen openbaar te maken. Wij zamenmelden dezelve op zeer verschillende tijdstippen op: in de jaren 1850—1851, 1852—1855, en eindelijk in den winter van 1859—1860, en zullen telkens ter gepaster plaats de gelegenheid die ons daartoe gegeven werd, vermelden. — Verre van

te gelooven, dat wij door deze onze aantekeningen, iets volledigs leveren, het onderwerp hebben uitgeput, of overal het regte hebben getroffen, willen wij zelve deze aantekeningen liever als *gatenvullers* aanmerken, schoon wij het ons als eene verdienste zullen aanrekenen, wanneer, door dezelve genoopt, eene zaakkundige hand besluiten mogt tot eene verdere uitwerking over te gaan en dezen zijnen arbeid openbaar te maken. Wij vangen overigens ons verhaal aan met tot het jaar 1850 terug te keeren, ten einde de phasen aan te duiden die het Belgische leger sedert haar tienjarig bestaan heeft doorlopen, en om, de geschiedenis volgende, deszelfs allengs voortgaande ontwikkeling en krijgsvorming aan te toonen, tot op de hoogte waarop hetzelfde thans gekomen is. Dat deze hoogte intusschen niet zoo klein, zoo min is, als velen wel meenen, en dat het Belgische leger, in weerwil van menigvuldige gebreken, meer opmerking verdient dan men tot nu toe gewoon was er aan te besteden, zullen wij welligt in staat zijn te bewijzen, naardien wij getrouw en naar waarheid de indrukken wedergeven, die wij nog niet zeer lang geleden, uit een krijgskundig opzigt, in het vaderland van dit leger, veelvuldig ontvingen.

In het najaar 1850 brak de storm der revolutie, van de Fransche zijde aangestoot en opgeruid, in België los en maakte een einde aan het gezag van koning *Willem* in dit land. Wij behoorden toenmaals tot een korps troepen, hetwelk Pruisen, aan dit gedeelte zijner westelijke grenzen, — 't welk regtlijnig met de Beneden-Maas loopt en het naast bij de Nederlandsche vestingen Venlo en Nijmegen ligt — tot bescherming van dezelve had doen stelling nemen. Aanschouwers der overrompeling van Venlo door een hoop lieden in kielen en moderne sansculottes, waren wij ook ooggetuigen van de eerste organisatie van Belgische troepen in het in opstand zijnde Limburg, en hadden overvloedige gelegenheid om de voormalige blaauwkielen, in hunne nieuwe uniformen, in het gelid, of afzonderlijk te zien. Op de exerceerplaatsen in die streken werd in den winter van 1850—1851 vlijtig geëxerceerd, en langs de grenzen trokken dikwijls patrouillen, bespiedende blikken in het naburig land werpende. Behalve soldaten, verschenen ook nu en dan officieren uit de vesting in onze grensplaatsen; zij werden er geduld zoolang zij zich binnen de palen der welvoeglijkheid en der wetten hielden. Somwijlen echter moesten onze wachtposten zwetsende uitdagers aan de grenzen afwijzen, en moest er wel eens eene *gevoelige* teregtwijzing gegeven worden. In het algemeen gedroegen die bezoekers zich in hunne nieuwe kleeding op eene niet zeer militaire wijs; beide, zoo officieren als soldaten, deden zich als volslagen nieuwelingen kennen. In de vesting kommandeerde de kolonel *Brialmont*. Vóór de revolutie was hij gepensioneerd kapitein in Nederlandsche dienst en een industrieel grondbezitter bij Venlo geweest;

na den afval van het Nederlandsche gezag, had hij zich tot vesting-kommandant opgeworpen en den rang van kolonel zich aangematigd, en was nu een even goede Belg geworden, als hij vroeger Hollander was geweest. Hij was een ervaren, oud soldaat, die vele veldtogten onder *Napoleon* had medegemaakt en het kruis van het legioen van eer verworven. — Van de Pruisische zijde werd jegens de Belgische bezetting de striktste onzijdigheid in acht genomen, en alle verkeer met Belgische militairen zeer zorgvuldig vermeden.

In den zomer van 1851 rukten eenige afdeelingen van deze bezetting de vesting uit, om aan den oorlog deel te nemen, die zulk een spoedig eindé had. Andere afdeelingen kwamen, in hare plaats, de vesting binnen, welke laatste voortdurend in verdedigingstoestand bleef, en waaraan nog dagelijks gearbeid werd. Binnen bereik van het kanonschot was alles gerasceerd; geen tuinhuis, geen boom of struik verfraaide meer den stadsomtrek. Op de wallen zag men, als ware het eene tirailleurlinie, eene menigte schildwachten heen en weder patrouilleren, en het aanzienlijk getal op de wallen geplaatste stukken geschut was met de noodige munitie en alle verder toebehooren, tot zelfs met dag en nacht brandend gehouden louten voorzien; er ontbrak niets, dan — een vijand!

Onmiddellijk na den gesloten wapenstilstand, begon men de handen te slaan aan eene reorganisatie van het Belgische leger, waarvan de ongelukkige en voor België zoo roemlooze afloop van den tiendaagschen veldtocht tegen den Prins *van Oranje*, de noodzakelijkheid allezins had aangetoond.

Wij bleven ooggetuigen van hetgeen te dezen aanzien te Venlo voorviel. Fransche officieren en onder-officieren, uit Fransche in Belgische dienst overgegaan, werden ook in deze vesting de leermeesters der nieuw gevormde afdeelingen en bragten in dezelve een nieuw leven en nieuwe bedrijvigheid. Er werd veel in het vuur geëxerceerd en naar de schijf geschoten; de alarmslag der trommels mengde zich bijna dagelijks met den donder van het geschut en met het geknetter der geweren en weergalmde in onze vreedzame kantonnementen.

De Belgische militairen die zich van nu af aan onze grenzen vertoonden, hadden reeds een meer militair voorkomen, dan die men vroeger gezien had. De uniform der manschappen stond goed, en hunne uitrusting scheen, voor zoover wij die te zien kwamen, doelmatig. De uniform was half hollandsch, half fransch; de laatste had echter merkkelijk de overhand; hollandsch waren slechts de donkergrijze pantalons met roode strepen, alsmede de kapot van dezelfde kleur; de blaauwe rok met roode afzetsels en de wollen epauletten der keurkompagnien, de breede lange panden en van voren schuins weggesnedene kraag, waren naar het fransch model; evenzoo de hooge cilindervormige chako, met de driekleurige kokarde en

den Belgischen leeuw van geel koper, met het daaronder staande regimentsnummer.

Hetgeen ons overigens de inwoners der Pruisische grensplaatsen, die te Venlo nog altijd eenige handelszaken deden, aangaande het gedrag der bezetting aldaar verhaalden, strekte deze weinig tot lof: De officieren waren *brusque* en *rude*, de soldaten twistziek en tot buitensporigheden geneigd; zoo hoorde men altijd, wanneer over hen gesproken werd.

Met het aan de Pruisische zijde in November 1852 aan de Maas geplaatste observatie-korps, stonden wij, na eene afwezigheid van bijna tien maanden, voor de tweedemaal tegenover Venlo. Terwijl Frankrijk en Engeland dwangmaatregelen tegen Noord-Nederland ondernamen en het kasteel van Antwerpen zelfs het doel eener expeditie van een Fransch leger werd, bleven wij van onze zijde andermaal eene strenge onzijdigheid in acht nemen, en ofschoon, ten gevolge daarvan, elke ontmoeting met de Venlosche bezetting vermeden werd, had men toch dikwijls aanleiding en gelegenheid om elkander gade te slaan. — Het waren nog de Belgen van 1851, zonder merkbare verandering. De vesting zelve was nu, evenals toen, weder volledig gewapend, en de kolonel *Brialmont* nog altijd haar kommandant.

Staatkundige dagbladen en militaire schrijvers, gaven, kort na de overgave der citadel van Antwerpen, het volgende op, aangaande den staat van het Belgische leger.

a.) Tegen de Noord-Nederlandsche grenzen waren geplaatst:

	Man.	Paard.
60 Bat. inf., 59 eskadr. kav. en 66 stukk. gesch.	49145	6570

b.) Tegen de Noord-Nederlandsche afdeling aan de Scheldemonden in Staats-Vlaanderen:

10 Bat. inf., 1 eskadr. kav. en 6 stukk. gesch.	5368	250
---	------	-----

c.) In Antwerpen en Brussel:

15 Bataillons infanterie, 12 stukken geschut.	10254	
---	-------	--

d. In Venlo:

2 Bataillons infanterie.	2058	
----------------------------------	------	--

Totaal der beschikbare magt:

87 Bat. inf., 40 eskadr. kav., 84 stukk. geschut.	67005	7000
---	-------	------

Hierbij komt nog aan Artillerie.	4952	
--	------	--

Genietroepen.	1000	
-----------------------	------	--

In het geheel.	72953	7000
----------------	-------	------

e.) Meer binnen in het land bevonden zich:

Infanterie.

12 Reserve-bataill. van de linie-regimenten.	11698 man.
--	------------

12 Depôt-kompagnien van idem.	5184 "
---------------------------------------	--------

5 Depôts van de jager-regimen te voet.	685 "
--	-------

5 Invalide-kompagnien.	472 "
--------------------------------	-------

2 Discipline-kompagnien.	444 man .
----------------------------------	-----------

1 Vreemden-kompagnie.	160 "
-------------------------------	-------

8 Bataill. gemobiliseerde burgerwachten.	5000 "
--	--------

Kavallerie.

Korps der guides, 4 eskadrons.	627 p.
--	--------

Artillerie.	2471 " 54 st. ges.
---------------------	--------------------

Trein.	885 "
----------------	-------

Sappeurs, mineurs, enz.	172 "
---------------------------------	-------

In het geheel:

25 1/2 Bat. inf.; 4 esk. kav.; 54 stukk. gesch.	25159 m.	627 p.
---	----------	--------

Rekent men bij deze laatste getallen:

De onder a tot d opgegevene beschikbare

magt, namelijk:	72953 "	7000 "
---------------------------	---------	--------

Zoo heeft België in den winter van 1852—53

op de been gehad	98094 man inf., art. en genie.
----------------------------	--------------------------------

7627 ruiters en 7627 paarden.

In het geheel 103721 man en 7627 paarden.

Deze sterkte zou echter niet voor den maatstaf kunnen gehouden worden ter beoordeeling van hetgeen het land onder de wapenen zou kunnen brengen. Halen wij slechts Noord-Nederland aan, hetwelk, bij eene mindere bevolking van bijna 1400000 zielen, op dienzelfden tijd een even sterk leger op de been had als België, en dat die Staat, bij het gebruik maken van de niet uitgetrokken reserve-schutterij en van den niet opgeroepen landstorm, omstreeks 200000 man onder de wapenen had kunnen hebben, dan mogen wij, indien wij voor België ten minste een gelijk vermogen om tot stand te brengen aannemen, stout beweren, dat het, *met inspanning van alle krachten*, meer dan 200000 man onder de wapenen had kunnen hebben.

Met betrekking tot de verschillende wapens, bestond het Belgische leger in den winter van 1852—55, uit:

a) Infanterie.

12 Regimenten inf. van linie, à 4 bat., 48 bat.	}	Die te velde waren getrokken, namelijk tot bescherming van het land aan dezelfs noordelijke en westelijke grenzen waren geplaatst.
---	---	--

5 Regimenten jagers à 5 " 9 "	
-------------------------------	--

2 Vrijkorps-bataillons (<i>partisans</i>). 2 "	
--	--

26 Bataillons gemobiliseerde burgerw. 26 "	
--	--

Te zamen 85 bat.

Depôts, vreemdelingen, invaliden, enz.,

binnen in het land in garniz. gebleven.	25 1/2 bat.
---	-------------

Bezetting van Venlo.	2 "
------------------------------	-----

In het geheel 110 1/2 bataillon.

b) *Kavallerie.*

1 Regiment kurassiers.	8 eskadrons.	} Die uitgetrokken waren.
2 » jagers, à 8 eskadrons.	16 »	
2 » lans., à 8 »	16 »	
	Te zamen 40 »	
1 » guides, à 4 eskadrons.	4 »	} Niet uitgetrokken.
5 Depôt-eskadrons voor de te velde getrokken regimenten.	5 »	
In het geheel 49 eskadrons.		

c) *Artillerie.*

1 Rijdende batterij, à	6 stukken.	} Uitgetrokken en bij de divisien ingedeeld.
13 Voet-batterijen, à 6 stukken.	78 »	
Depôt der veld-artillerie.	54 »	} Niet uitgetrokken.
Belegerings-artillerie, 5 bataillons.		
Depôts dezer drie bataillons.		

d) *Trein.*

5 Kompagniën (uitgetrokken).
Depôts dezer kompagniën (niet uitgetrokken).

e) *Sappeurs, Mineurs, enz.*

6 Kompagniën. (Van deze waren 5 kompagniën uitgetrokken en bij de divisien ingedeeld.)

De gezamenlijk uitgetrokken troepen waren in zes, uit alle wapenen bestaande divisien ingedeeld, van welke de vier eerste aan de noordelijke grenzen tegen Noord-Nederland stonden, terwijl de beide andere, de eene tegen de Nederlandsche afdeling aan de Schelde-monden, de andere, als reserve, te Antwerpen en Brussel geplaatst waren.

Wij zullen verder, ter gepaster plaatse, eene beschrijving geven van de uniformen van al deze troepensoorten, zoover wij dezelve toenmaals of later onder het oog gekregen hebben, en willen hier nu nog alleen, met opzigt tot de bovenvermelde burgerwacht (*garde civique*) opmerken, dat zij overeenkomt met de nationale garde in Frankrijk en de schutterij in Nederland, schoon deze laatste in dien tijd verreweg den voorrang toekwam boven de Belgische burgerwacht, die het nimmer tot de hoogte eener militaire houding en voorkomen bragt.

In het jaar 1855, tien maanden na de ontbinding van het observatiekorps aan de Maas, en na den terugkeer in de gewone garnizoensplaats, bragt een kort verlof den schrijver van dit artikel in het kantonement terug, waar hij in kwar-

tier gelegen had. De voormalige huisheer, een aanzienlijk fabrikant van de plaats, deed den voorslag om een uitstap naar Venlo te maken, waarin tegereeder werd bewilligd, naardien een bezoek in die vesting in de vorige jaren ondoenlijk was geweest, en wij dezelve dus slechts kenden, zooals zij zich van buiten voordoet. Alvorens tot het besluit over te gaan, scheen het echter noodig den vesting-kommandant te polsen, ten einde te weten, of de verschijning van Pruisische officieren in de vesting (nog een officier van hetzelfde regiment en insgelijks met verlof, had zich bij ons aangesloten) ook eenig bezwaar opleverde. Een te Venlo woonachtige aanverwant van onzen huisheer, die met den kolonel *Brialmont* goed bekend was, deed het noodige onderzoek, en reeds den volgenden dag ontvingen wij het antwoord: «Dat niets ons oogmerk in den weg stond; dat men ons met de achting onzen stand toekomende, zou bejegenen, ja dat het voor de Belgische officieren niet dan eene gewenschte gelegenheid kon zijn, om met de Pruisische naburen te *fraterniseren* (woordelijke uitdrukking). In een naschrift werd intusschen, in strijd met het bovenstaande, den raad gegeven, dat wij in burgerklederen verschenen: «daar de kommandant niet voor al zijne officieren en soldaten kon instaan, en het hem hoogst onaangenaam zou zijn, wanneer de een of ander de behoorlijk *dehors* jegens ons niet in acht nam.

Zoo begaven wij ons dan op weg, met inachtneming van den gezegden raad, en reden den anderen morgen vroeg de poort van Venlo binnen. De vesting was aan hare buitenzijde nog in denzelfden toestand als wij haar reeds kenden. Binnen haren raajon was nog alles geraseerd, en op de wallen zag men nog altijd een groot getal schildwachten. Ook van binnen had de vesting een regt militair voorkomen, aangezien de bezetting voor de kleine plaats zeer talrijk was, en er velen, daar het juist zondag was, op de straten waren te zien.

Wij maakten van de eerste uren van ons verblijf, reeds dadelijk gebruik, om de geheele stad vlugtig te doorloopen, slechts daar onze schreden weerhouden ziende, waar gelegenheid was tot het beschouwen van militaire zaken. Van de niet zeer uitgebreide vestingwerken, hadden wij intusschen, van uit een hoog gebouw, spoedig een overzicht genomen. De vorm en de strekking, zoo van het fort St.-Michel op den linker Maasoever, als van een gesloten werk in den trant eener redoute gebouwd, op den regter Maasoever, noordelijk van de stad, alsmede die van verscheidene oost- en zuidwaarts voorliggende lunetten, waren spoedig opgenomen en erkend, en even spoedig het besluit opgemaakt, dat de vesting, die van eene oostwaarts gelegen hoogte wordt ingezien en beheerscht, en bijna geheel uit aarden werken bestaat, niet lange een' aanval zou kunnen weerstaan. — Voor de, slechts kleine artillerie-kazerne, zagen

wij eene afdeeling van dit wapen, welligt ter sterkte eener kompagnie, in groote tenue geschaard en gereed om naar de kerk te worden geleid. De manschap was over het geheel groot en krachtig, en zag er in de smaakvolle uniform bijzonder goed uit. De laatstgenoemde bestond in eenen donkerblauwen rok, met dergelijken (roodgebiesden) kraag, roode opslagen (naar uhlanenwijs toegespitst), rood pandbezetsel, in welks vier spiegels zwarte granaten stonden; eene rij gele knopen op de borst met eene versiering van kruiselings over elkander liggende kanonnen, roode franje-epauletten en roode biezen op de borst, evenals aan den benedenrand van den rok en aan de zakkleppen. Verder behoorde tot deze uniform eene donkergrijze broek, met een breeden rooden band; hooge, naar boven naauw toeloo-pende chako, met rooden boordrand, gele lis, eene zwart-rood-gele kokarde, en daaronder van geel koper twee kruislings over elkander liggende kanonnen, met eene kroon boven de-zelve, geelkoperen stormbanden, roode pompons met afhangende vlam van lang zwart paardenhaar. Daar deze afdeeling tot de veld-artillerie behoorde, derhalve artillerie te voet was, zoo droeg zij aan den langen, over den schouder hangenden witten koppel, de infanteriesabel van gewonen vorm; de officieren waren met kavalleriesabels (aan eenen zwart verlakten lederen koppel) gewapend en droegen ook sporen. Hunne uniform was gelijk aan die der manschappen, doch zij hadden op beide schouders zeer rijke gouden torsade-epauletten, en de granaten aan de rokpanden, alsook de boven-chacoranden en de pompon waren van goud. Zooals wij later nog aan eenen artillerie-schildwacht ontwaarden, behoorden nog tot de wapening en uitrusting der artillerie te voet: een ligt geweer, met langen kordonriem om over den schouder te hangen, en een patroon-tasch aan een witten koppel, zooals de infanterie die heeft. Over het geschut en de bespanning der artillerie zullen wij later gelegenheid hebben te spreken.

Toen wij van de artillerie-kaserne naar de *Place d'armes* gingen, zagen wij daar de wachtparade zich scharen en af-deelen. Een adjudant verrigtte deze dienst, en werd daarin door eenige sergeant-majours bijgestaan. Dit ging echter vrij luide en langzaam in zijn werk, en de bijna geheel willekeu-rige wijs waarop ieder man zich in het gelid gedroeg, maakte het ten laatste nagenoeg onmogelijk, eene behoorlijke orde onder den troep te brengen. Was de officier op den linker vleu-gel, dan werd op den regter vleugel, in weerwil van de te-genwoordigheid der onder-officieren, in en achter het front gepraat en gelagchen, en aan het hoofdraaijen en omzien kwam geen einde. Wij waren, om het materieel en de kleeding der manschap zoo naauwkeurig mogelijk te onderkennen, den reg-ter vleugel tot op omtrent 20 passen genaderd, maar werden — aan de snede van het haar, aan den baard en de houding spoe-

dig voor militairen erkend — zoozeer het voorwerp van ge-fluister en van aanduiding met hand en blik, dat wij het noo-dig oordeelden om ons weldra te verwijderen. Een sterk ge-baarde en wilde knaap zeide nog tot zijnen nevenman, op het oogenblik dat wij ons omkeerden: « *Voilà des officiers Prussiens; il faut les empoigner!* » Op die wijs gaf deze dus aan zijnen wrok jegens onze natie, op eene luide en verstaan-bare wijs lucht! — Op den weg naar de markt, waar de nieuwe wachtparade moest optrekken, zagen wij een vrij sterken troep infanterie, waarschijnlijk eene naar buiten gedetacheerd geweest zijnde wacht die reeds afgelost was, in sectien afgebroken, voorbij ons defileren; de troep marcheerde vlug voort, het ge-weer naar Fransche manier in den arm, met eene ligte voe-ling en weinig vaste houding, en maakte bij ons den indruk als zagen wij eene paraderende burgermilitie. De kleeding de-zer infanterie echter was bevallig en stond haar goed; het ma-teriëel scheen geheel nieuw en zeer deugdzaam. De manschap had de donkergrijze kapot aan, met smalle getandde roode kraag-patten, twee rijen gele knopen op de borst en zes knoo-pen op den rug, aan de zakken (alzoo geheel hollandsch); verder onder de donkergrijze, roodgebiesde pantalons, wit lin-nen slobkousen, als teeken van de kleine tenue. Als een ver-der dergelijk teeken, waren de vierhoekig gesneden patroon-taschdeksels met wit linnen overtreksels voorzien, op welker midden bij de grenadiers eene met olijverw geschilderde gra-naat, bij de voltigeurs een jagerhoorn en bij de kompagnien *du centre* eene ster stond. Ook de chako's waren overtrok-ken; deze overtrekken bestonden uit zwart wasdoek, op welker voorzijde, in het midden, met witte olijverw het regimentsnom-mer 4 (bij de grenadiers eene granaat, bij de voltigeurs een hoorn) geschilderd was. De gele stormbanden werden om de wollen, kogelronde pompons opgebonden, welke laatste bij de grenadiers rood, bij de voltigeurs groen, bij de centrum-kom-pagnien, naar de verschillende bataillons blauw, geel of wit was; bij de keurkompagnien was de pompon nog met een rood of geel wollen bosje of vlam (naar Fransche manier) ver-sierd. De franje-epauletten der grenadiers waren rood, die van de voltigeurs groen, met in de wol gewerkte halve man-nen; de centrum-kompagnien hadden alleen schouderlappen van de grondkleur van den rok. Ook droegen deze laatstge-noemden, in plaats van de sabels der eersten, slechts de ba-jonet aan den sabelkoppel. De keurtroepen droegen de bajonet-scheede neven de sabel aan den patroontasch-koppel. Het zeer smalle ledergoed was wit; de *voor alle dienst volledig gepakte, medege dragen wordende ransel*, was niet ten volle zoo groot als de Pruissische, en, even als de Fransche, zonder borstriem, aan smalle witte riemen op den schouder gedragen wordende. De kordonriemen waren wit, de lade van het geweer

was niet zwart gemaakt, het garnituur van ijzer, de bajonet door middel van een stormring op den loop bevestigd. De laatstgenoemde wordt op marsch in de scheede gedragen.

Toen wij op den tijd der wachtparade op de markt kwamen, zagen wij deze parade, omstreeks 200 man sterk, in eene lijn en in twee gelederen geschaard, in voege als ook bij ons in Pruisen gebruikelijk is. Op den regter vleugel bevond zich een vrij sterk korps tamboers, en in het front verscheidene officieren en onder-officieren. Tegenover hetzelfde stond het korps officieren van het garnizoen (de staf der vesting, 2 bataillons van het 4de regiment infanterie, 1 kompagnie artillerie en een klein kommando jagers te paard) in eene lange lijn, en achter deze evenzoo de onder-officieren; vóór de officieren stond de kommandant, de kolonel *Brialmont*, met eenige officieren van de vesting. Daar het Zondag was, zoo waren de officieren en de manschap *en grande tenue*. Ten aanzien der uniformen hebben wij, na het bovengezegde, nog het volgende op te merken: Al de officieren droegen, even als de Hollandsche, volle, namelijk torsade-gouden-epauletten, met zilveren afzetsels, ter onderscheiding der verschillende rangen, en wel: de sous-lieutenants zilveren schouderstukken met gouden torsades; de luitenants, gouden torsade-epauletten, met zilveren halve manen; de kapiteins geheel gouden torsade-epauletten; de staf-officieren: gouden epauletten met bouillons (even als onze generaals). Voor deze rangen had men aan de chakots, die bij de kapiteins en luitenants van boven met een' breeden gouden boord versierd waren, de volgende onderscheidingsteekenen: majoor, een smalle zilveren rand onder de gouden; de luitenant-kolonel, een breede en een smalle zilveren rand; kolonel: twee zilveren randen. Buitendien waren de pompon en de lis bij alle officieren van goud; de vlam op den pompon van roode of gele zijde. Als wapen droegen al de infanterie-officieren eene kromme sabel met geel gevest (zonder dragon) in zwartlederen scheede. Die in dienst was onderscheidde zich van de anderen door eenen zilveren ringkraag, waarop de Belgische leeuw in goud was afgebeeld; sjerpen worden niet gedragen. De vroeger reeds in het algemeen beschrevene uniform, heeft nog de volgende aldaar niet vermelde bijzonderheden: opslagen van de grondkleur van den rok, op de wijs der fransche artillerie, met gele biezen en roode patten met drie knopen; op de zeer lange en breede, rood omgeslagen rokpanden-zakkleppen, ieder met drie knopen en gele biezen. In de vier hoeken van de rokspanden gouden (bij de manschap zwarte) granaten, hoorns of sterren, naar de kompagnien waartoe zij behooren. De kolonel *Brialmont* en zijn staf droegen donkerblauwe uniformrokken en even zulke broeken; op de rokken karmozijnkleurige afzetsels met zilver borduursel op de kraag en opslagen; voorts kavallerie-

sabels, zonder dragon, en eenvoudige hoeden, zonder pluimen, alleen met kokarde en lis. Bij den zwarten stropdas behoorde, zoowel bij de officieren als bij de soldaten, een witlinnen boordje, dat zeer net stond. Men zou onbillijk zijn, indien men niet opmerkte dat dit laatste, netheid namelijk, van ieder in het bijzonder kon gezegd worden; met der daad, alles scheen van het hoofd tot de voeten nieuw en spiegelblank; ook de manschap zag er krachtig en kloek uit.

Onder formaliteiten, die in het wezen van de zaak niet bijzonder van die bij ons in gebruik zijn, afweken, begon de afmarsch en voorbijmarsch der wachtparade. De pelotons defileerden niet bijzonder goed gerigt, met eene zeer losse voeling, en gedeeltelijk zonder den pas te houden, in weerwil van den trommel en van het tellen der neven de pelotons vlijtig heen- en weërlopende, en de misslagen verbeterende bataillons-adjudanten; aan het regelmatig dragen der geweren werd naauwelijks gedacht; ook scheen het defileren bij velen niet regt ernst. De officieren, pelotons-kommandanten, slenterden bijna allen, zonder militaire houding, voor hunne afdeling heen. De hoofdwacht was niet ver af. Weinige schreden voor dezelve stond de vrijheidsboom van 1850, dood en ontbladerd; een treurig beeld van de Belgische vrijheid, hier te minder gepast, wijl de betere klasse van ingezetenen geheel orangistisch gebleven was. — Toen de kolonel *Brialmont*, nadat hij de gewone dagelijksche dienstbevelen gegeven had, van verre den hem bekenden Venloschen koopman en neven denzelven ons zag staan, wier tegenwoordigheid in de vesting hem reeds bekend was (schriftelijk, daar wij zooveel mogelijk vermijden wilden om aan hem te worden voorgesteld), zond hij twee officieren naar ons, een kapitein en een luitenant, die zich, op zijn last, als onze geleiders aanboden, voor zoover wij iets van de vesting verlangden te zien. Het waren een paar zeer aangename en wellevende jonge lieden, met wie wij spoedig zeer gemeenzaam werden, en die ons verlangen om het een en ander te vernemen, in allen deele en bereidvaardig voorkwamen. Door hen na den afdrop der parade in het stadskoffijhuis geleid, hadden wij gelegenheid ook dáár onze militaire waarnemingen voort te zetten, terwijl het meerendeel der officieren aldaar achtereenvolgens binnen kwam en wij met velen in gesprek kwamen (1). — De kolonel *Brialmont*, aan wien wij ons hier konden laten voorstellen, liet het niet ontbreken aan welwillendheid en beleefdheid, en gaf zich blijkbaar moeite om alle vooroordeel aan onze zijde weg te nemen.

(Wordt vervolgd.)

(B.)

(1) Het ging in het koffijhuis over het geheel zeer onstuimig toe. Alle officieren hadden den chako op het hoofd; vele waren in luid gesprek of redetwist, verscheidene neurieden een deuntje of floten bij het binnenkomen; de mindere sloeg op den meerderen geen acht, en de hoogere in rang ergerde zich volstrekt niet aan de nonchalance van den minderen.

FRAGMENTEN UIT DE CORRESPONDENTIE VAN
EEN RUSTEND ARTILLERIST.

Purmerend, den 4. July 1841.

I.

Het verwondert mij niet, mijn waardste, dat gij mij schrijft gevaar te loopen, van uw vrolijk en gezellig karakter langzamerhand te zullen zien veranderen in een meer stemmig en eenzellig humeur, zoo er niet nog ergere gevolgen uit een verblijf in uwe kleine vesting voortspruiten, en de geestdrift en werklust, die u altijd bezielde, verdwijnen, om plaats te maken voor onverschilligheid en lediggang: — het verwondert mij niet, zeg ik, want deze gedachte moest van zelfs bij u opkomen, doch, geloof mij, zoolang gij de vrees voor zoodanige verandering blijft gevoelen, ben ik overtuigd dat ze nog zoo spoedig niet zal plaats vinden.

Waarom men uwe artillerie niet in groote steden heeft vereenigd, betuig ik niet te begrijpen. Dat ik, in mijn' schutterstijd, in kleine forten en posten heb moeten liggen, lag in den aard der zaak, en ik heb er nooit aan gedacht, hierin iets bezwarends te vinden, maar in tijd van vrede dunkt mij, dat het korps er bij winnen zoude, wanneer het in grootere afdelingen vereenigd werd.

Uwe philippica tegen de exercitie-reglementen, deed mij zoeken naar eenige gedachten over hetzelfde onderwerp, voor eenige jaren door mij op het papier geworpen. Ik had die toen aan de redactie van ons Nederlandsch krijgstijdschrift willen zenden, maar werd daarin terughoudend door de vrees van welligt neuswijze aanmerkingen te hebben gemaakt, iets dat ligt het gevolg had kunnen zijn van mijne slechts éénjarige kanonniersdienst, en van den, mij als jurist eigenen, vitlust.

Misschien vindt gij er eenig genoeg in, mijne denkbeelden over diezelfde zaak te lezen, en daarin vermoedelijk nu en dan uzelf en onzen vriendschappelijken omgang te herkennen.

Trek u de zaak echter niet te zeer aan, maar zoek liever troost bij uwe boeken; laat *Charles Dickens* u wat vrolijks vertellen, en de geschiedenis der belegeringen in Spanje, u herinneren, dat het uwe roeping is ter verdediging der vreedzame burgers op te treden, en dus ook ter bescherming van uwen getrouwen vriend,

NURKS.

Voor den Militairen Spectator.

HET NOG STEEDS GEBRUIKT WORDENDE REGLEMENT OP DE
EXERCITIEN DER ARTILLERIE, BETREKKELIJK DE BE-
DIENING VAN HET BATTERIJ- EN WORPGESCHUT.

Het Reglement, waarvan wij hier den titel ten naastenbij afschrijven, is oorspronkelijk gedrukt en verkrijgbaar gesteld, gezamenlijk met dat voor het veldgeschut, welk laatste met

den meer verhevenen, naam van kanonniers-school wordt bestempeld. Deels wegens de afschaffing der oude kanonniers-school, die door de invoering van een nieuw materieel, onuitvoerbaar werd, deels omdat de prijs van het 8° reglement veel te hoog was, is van het gedeelte, op het vesting- en belegerings-geschut van toepassing, zoo te Gorinchem als te Breda, in der tijd eene goedkoopere uitgaaf bezorgd, en hoewel laatstgemelde, hier en daar, door meerdere beknoptheid van den letter van 't oorspronkelijke afwijkt, meent men toch te weten, dat men met het daarin voorgeschrevene, in den laatsten tijd genoeg heeft genomen, om welke reden dan ook, bij de volgende aanmerkingen, naar die uitgaaf verwezen wordt.

Het bedoelde reglement *betrekkelyk de bediening van het BATTERIJ- en WORPGESCHUT*, is ongetwijfeld sinds lang door verre weg de meerderheid der oudere en jongere artillerie-officieren als zeer gebrekkig veroordeeld, niet zoozeer wegens gemis van volledigheid, als wel juist door het tegenovergestelde — het reglement in kwestie is, helaas! maar al te volledig.

Waarom of de naam « batterij-geschut » is gebezigd, om belegering- en vesting-geschut uit te drukken, is niet regt duidelijk; de bijvoeging van het woord WOPGESCHUT, een *geschut* waar men niet mede *schiet*, maakt de zaak niet klaarder.

Uit de alles voorkauwende kommando's zoude men opmaken, dat de vervaardigers gemeend hebben, de exercitie ook voor den geheel ongeoeffenden uitvoerbaar te moeten maken, hoewel men uit de naauwgezetheid, waarmede de weg wordt afgebakend, langs welke sommige individuen zich van hunne plaats naar eene andere moeten begeven, twee passen verder gelegen, zoude afleiden, dat bij het zamenstellen van het voorschrift alleen aan goed geoeffende kanonniers is gedacht. De middelen toch, door welke N°. 1 er toe geraken moet, om zich, van een wisscher voorzien, voorj den mortier à 29 d^m. te plaatsen, doet hem bewegingen maken als die van het paard op het schaakbord, terwijl de minste verandering in de plaatsing der gereedschappen, zoo dikwijls door toevallige omstandigheden geboden, hem zal dwingen, den afgebakenden weg te verlaten.

Hoe het zij, men behoeft eigenlijk het boek slechts in te zien, om dadelijk te ontwaren, dat er bij de zamenstelling juist geen groote geest van orde heeft voorgezeten.

Op bladz. 7 van den Bredaschen druk, leest men, onder anderen, dat N°. 1 *lader* zal zijn; — dat dit nummer ook achteruitganger en vooruitbrenger is, staat echter nergens. N°. 5 heet *aansteker*, — 't kon even goed op- of ontsteker zijn, zoo men geen *losbrander* verkoos, doch van zijne overige functiën wordt niet gewaagd. Waartoe nu, zoowel bij deze als bij de andere nummers der bediening, die onder-

scheiding, zoo men niet alles op wil noemen, wat de manschappen te verrigten hebben? De eenige uitslag die men ooit van deze opsomming zal hebben waargenomen, kan zijn geweest, dat een ongeletterd korporaal, op de vraag hem op de theorie gedaan: « Wa's de functie van nummer één? » bij ongeluk zal hebben geantwoord: « de wisscher, sergeant! »

Het is te hopen, in het belang van de rust van zulk een korporaal of sergeant, ja luitenant, zelfs, dat men hem nimmer moge verschalken, door hem naar den uitslag te vragen van het kommando N°. 2, in het reglement voorkomende. Aldaar staan namelijk te lezen de volgende geheimzinnige woorden:

EERSTE PLOEG — MARSCH!

Eilieve, beproef het eens! vraag eens in eene compagnie rond, wat dat beduidt!

Het zoude te ver leiden, op deze wijze het geheele boek door te snuffelen; het zij genoeg nog een der meest in 't oog loopende, en bij de toepassing het meest hinderende gebreken aan te duiden.

In de eerste plaats dan, valt het in 't oog, dat de bediening steeds achter de vuurmonden is geplaatst, terwijl men ze bij het veldgeschut wijslijk zoo dicht mogelijk bij den vuurmond laat, en slechts één pas terug doet gaan. Ondervinding en redenering zouden doen oordeelen, dat achter eene borstwering en tusschentraversen, de demonteerschoten door de embrasuren gaande, en de projectielen, achter de traversen ricochetterende, meer schade zullen aanrigten dan de treffers die tusschen de dwarswallen opslaan, of door de borstwering dringen, terwijl te velde de frontschoten menigvuldiger zullen voorkomen dan andere, hoewel men zeer juist heeft gehandeld met hierop, bij de plaatsing der bediening, in de kanonniersschool geen acht te slaan.

Dat er ernstig aan een ontwerp tot een verbeterd exercitiereglement voor de vaste batterijen is gedacht, en dat van zoodanig ontwerp ook de proef is genomen, is bekend geworden. Wat echter de oorzaak is waardoor die zaak tegenwoordig vergeten schijnt, is niet duidelijk, en het ware te wenschen dat weldra in de bestaande behoefte voorzien werd. Men zoude welligt dit doel het spoedigst bereiken door eene commissie te vormen, uit een hoofd-officier en een paar luitenants — de luitenants om het werk te verrigten, de hoofd-officier om het te leiden en om het voorgestelde goed of af te keuren.

Deze commissie kon beloond worden door eene gratificatie, aangroeiende in omgekeerde reden van de dikte van het reglement en van den tot de redactie besteedden tijd, en in regte reden der volledigheid en duidelijkheid van het werk.

Viel deze proef naar wensch uit, zoo konden dezelfde personen belast worden met het zamenstellen van eene soldaten-

en pelotonsschool, en van een voorschrift voor de bewegingen van meerdere pelotons. Het uitmuntend werk over de verplaatsing van lasten, bij de artillerie in gebruik, zoude tot grondslag kunnen dienen tot een beknopter voorschrift voor de behandeling der heftuigen en zware lasten, terwijl men een duidelijk en vooral kort begrip van hetgeen men gewoon is de theorie van den kanonnier te noemen, bij deze exercitiereglementen voegen, en alzoo een boekje zoude kunnen vormen, dat zich aanbeval door volledigheid, duidelijkheid, korthed en lagen prijs, en tevens in de plaats trad van een armvol dikke en dure boeken, waaruit nog niet eens alles te leeren is wat een vesting-artillerist dient te weten, terwijl zijn zoekend oog met verbazing staart op de geheimzinnige kommando's van: *verdekt geweer* of *GEZWINDE manoeuvre regts uit de flank*, *vier laatste pelotons GEZWINDE pas*, of wel zijn oor zich verwonderd spitst, wanneer hij een kanonnier van een *beschietend voorwerp* hoort gewagen, of plegtig hoort verklaren, dat de aslijn de lijn is die door het midden van de as der ziel gaat.

De overtuiging dat er veel gedaan en veel beproefd wordt, om bij de artillerie verbeteringen in te voeren, en heldere denkbeelden den toegang te verschaffen, doet hopen dat men weldra een zoo gemakkelijk werk zal doen verrigten, en alzoo eene grief zal wegnemen, die de meeste subalterne officieren bijna dagelijks gevoelen, en waaronder de kanonniers en onder-officieren onophoudelijk gebukt gaan.

NURKS.

BOEKBEESCHOUWING.

Eerste vervolg van den Klapper op de bestaande Krygsregeling der Landmagt, bewerkt door den heer H. HARDENBERG, 1° luit.-kwartiermeester by de afdeeling grenadiers.

(Ingezonden.)

De nuttigheid van het bovengemeld boekje, zal waarschijnlijk door niemand ontkend worden, en in dat opzigt behooren wij onder degenen, welke den heer 1° luit.-kwartiermeester *Hardenberg* dankbaar zijn voor den tijd en de moeite, die hij aan het bewerken van hetzelfde besteed heeft.

Gaarne wenschten wij de wijze, waarop dit boekje bewerkt is, ook allezins te kunnen prijzen, doch worden tot ons leedwezen hierin verhinderd, en wel allereerst omdat hetzelfde op sommige plaatsen meer het aanzien van eene *recensie* dan van een *vervolg* heeft, zoo als wij nader zullen betoogen, na eenige algemeene aanmerkingen te hebben laten voorafgaan.

De omstandige titel (die wij geenszins hebben afgeschreven), laat naar ons inzien twijfel bestaan, of dat *Eerste vervolg* niet even als de tweede druk van den *Klapper*, enz., den heer generaal-majoor *Kesman* regtstreeks betreft, en hetzelfde slechts door den heer 1° luit.-kwartiermeester *H.*, voor hem is bewerkt, terwijl wij nogtans volkomen bewust zijn, dat zulks

geenszins het geval is, en de voornoemde generaal-majoor alzo ook niets gemeens heeft, met de toezending van het boekje aan de intekenaren op den tweeden druk van den *Klapper*, enz., zonder dat zij het gevraagd of besteld hadden, waartoe de uitgevers zich schijnen bevoegd te hebben geacht, terwijl echter slechts ingeteekend was op eenen tweeden druk en op geene jaarlijksche *vervolgen*.

Het boekje is gedrukt op *wit* papier, en de titel, die tevens tot omslag dient, is gedrukt op grof onaanzienlijk *blauw* papier. Deze volstrekte nieuwigheid, om namelijk de band of omslag van een boekje, tevens tot titel te doen dienen, zal ongetwijfeld weinig bijval vinden, en was te minder noodig, daar toch tegen den prijs, waarvoor het boekje wordt verkocht, gemakkelijk nog $\frac{1}{4}$ vel wit papier had kunnen gevoegd worden, om daarop den titel en het voorberigt te plaatsen.

Op bladz. 1, wordt bij § 2 gezegd: « *Deze paragraaf van het 1^e deel, te lezen als volgt:* » enz., terwijl op vele andere plaatsen gewaagd wordt van *het I. deel*. Bezwaarlijk zal men naar ons inzien begrijpen, dat de schrijver daarmede bedoelt den *tweeden druk* van den *Klapper*, enz.

Veelal overbodig en omslagtig worden de bladzijden van het *Recueil Militair* van het jaar 1859 aangewezen, op welke de besluiten en beschikkingen van dat jaar, die in den tweeden druk zijn aangehaald, te vinden zijn, zie §§ 113, 565, 563 en een aantal andere; zou nu iemand, die met de toedragt van zaken onbekend is, het niet ligtelijk daarvoor houden, dat het allemaal omissien in den tweeden druk van den *Klapper*, enz. zijn, die aangevuld worden? Dit heeft echter geene plaats; het *Recueil Militair* van het jaar 1859 bestond nog niet, toen die tweede druk werd uitgegeven, en het zou regtmatig geweest zijn, dat de schrijver van het *Vervolg* zulks zoowel bekend had gemaakt, als de redenen, waarom hij niet heeft kunnen opgeven, welke aanschrijvingen van het jaar 1840, in het *Recueil Militair* van dat jaar voorkomen, zooals in zijn voorberigt is geschied.

Wanneer uitlatingen en vergissingen reeds in een boekwerk aangewezen zijn, hetzij in een aanhangsel of opgave van *errata*, dan kan geen recensent dezelve als nog bestaande doen voorkomen, of althans niet aanhalen, zonder de reeds gemaakte verbeteringen te vermelden. Bij § 995 heeft de schrijver van het *Vervolg* de zaak goed behandeld, maar bij §§ 59, 544, 651, 653, 910 en 983 is te wenschen overgebleven, alwaar de bijvoegingen voorkomen als aangevulde omissien in den *Klapper*, enz., terwijl nogtans de aanvullingen en verbeteringen reeds in het aanhangsel op den *tweeden druk*, bladz. 635—636 zijn gemaakt. Eene verwijzing naar het aanhangsel van dien tweeden druk, zou overigens voldoende zijn geweest, daar men toch van het *Vervolg* geen gebruik kan maken, zonder dat werk tevens te bezitten. Opzigtelijk het bijgevoegde op § 651, hebben wij nog aan te merken, dat ten slotte wordt aangehaald de *aanschr. van 51 Maart 1840*, N°. 2, waaruit men veronderstellen moet, dat werkelijk bij die aanschrijving de sommen van f 2,66, f 2,00 en f 1,55 voor reiskosten zijn vastgesteld, en nogtans is zulks zoo niet; men leze het gemelde aanhangsel, bladz. 635.

Op eenige plaatsen worden in het *Vervolg* beschikkingen aangehaald en de inhoud derzelve geanalyseerd, even als waren zij in den *Klapper* niet opgenomen, terwijl zij nogtans

daarin wel zijn vermeld, maar (uitgezonderd § 1195) op andere plaatsen, dan waar de auteur van het *Vervolg* schijnt vermeend te hebben, dat zij moesten staan, bijv.:

Het bijvoegsel op §	108,	staat in den	<i>Klapper</i>	§	1415
"	"	"	"	§	260,
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	514,
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	812,
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	1114,
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	1193,
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	1203, 2 ^e alinea
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	1245,
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	1283,
"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	§	1376,
"	"	"	"	"	"

In dit *Eerste Vervolg* worden een-en-veertig beschikkingen aangehaald, die niet in het *Recueil Militair* worden gevonden. Meer dan twee derden derzelve zijn echter van geen belang en ook zijn het niet alle verordeningen, die het geheele leger betreffen. In den tweeden druk van den *Klapper*, enz., worden soms ook dispositien aangehaald die niet in het *Recueil Militair* staan, maar dan heeft de schrijver steeds aangemerkt: *staat niet in het R. M.*, hetwelk naar onze meening in het *vervolg* ook had behooren gedaan te worden, of ten minste in het voorberigt vermeld te zijn, dat de aangehaalde dispositien, waarbij niet aangewezen is, waar zij in het *R. M.* te vinden zijn, daar niet in staan; doch zich daaromtrent dan ook gelijk blijven, terwijl men integendeel, bijv. bij §§ 128, 506, 641, 972, aanschrijvingen aangehaald vindt, zonder aanwijzing waar zij in het *Recueil Militair* staan, en nogtans daarin voorkomen, zie *R. M. van 1853, I. 522, van 1827, I. 85, van 1823, I. 128, van 1852, I. 281*.

Aanschrijvingen van den heer militairen intendant in het 1^e groot-kommando, hoezeer ingevolge eener beschikking van het Departement van Oorlog gedaan, zooals er bij §§ 690, 909, aangehaald worden, zijn alleen verplichtend voor de militaire administratiën in dat kommando. Zijn zoodanige aanschrijvingen gedaan ingevolge eener circulaire van het Departement van Oorlog aan de militaire intendanten in al de voormalige generale kommando's, zooals dikwijls plaats heeft gehad, dan hadden die circulaire van welgemeld Departement behooren aangehaald te worden.

Voor zooveel betreft de aangehaalde verordeningen in het jaar 1840 uitgevaardigd en ook ettelijke van het jaar 1841, hebben wij alleen aan te merken, dat de schrijver van dit *Eerste Vervolg*, zich geen juist denkbeeld van den *Klapper* schijnt te vormen, beschouwende dat werk waarschijnlijk als een register op de *uitgevaardigde* verordeningen, terwijl hetzelfde een register op de *bestaande* verordeningen is. Het bestaan van zoodanig wanbegrip, schijnt aan geenen twijfel onderhevig te wezen, vermits o. a. bij §§ 140 en 1463 onderwerpen worden aangehaald, die geenszins kunnen geacht worden tot de *bestaande* krijgsregeling te behooren.

Ten aanzien der bijvoegingen, betreffende vroegere jaren dan 1840, hebben wij meer belangrijke aanmerkingen te maken. Ons voornemen niet zijnde, eene volledige recensie van dit boekje te schrijven, waartoe meer en minder belangrijke aanmerkingen op een dertigtal paragrafen zouden vereischt worden, zoo bepalen wij ons tot het volgende:

De aanmerking, gemaakt bij §§ 307 en 308, bladz. 22, is

slechts in een opzigt gegrond, hetwelk niet wordt vermeld. Na eene aandachtige herlezing van al de bij §§ 306, 307 en 308 van den *Klapper*, enz., aangehaalde dispositiën, meenen wij verstaan te hebben, wat de schrijver van het *Vervolg* bedoelt, zijnde naar ons inzien het volgende: *De bepalingen omtrent de teruggave eener medaille na verbeterd gedrag, zyn niet toepasselyk op de bronzen medaille. Deze wordt door de zorg van het Departement van Oorlog afgenomen; zy moet derhalve niet naar het algemeene depôt worden opgezonden, en eenmaal ingetrokken zynde, kan zy slechts na eene nieuwe twaalfjarige trouwe dienst weder uitgereikt worden.* K. Besl. v. 15 Decemb. 1826. R. M. 1827, I. 88, aangehaald by § 306 van den tweeden druk.

Het bijgevoegde op § 1176, bladz. 53, is stellig eene dwaling. Twee paragrafen vroeger, namelijk bij § 1174 van den tweeden druk van den *Klapper*, enz., wordt wel en terecht aangehaald, dat de opgave, waarvan het zaak is, om de zes maanden (en niet ieder kwartaal) moet geschieden. Was er eene fout in § 1174 geslopen, dan had zij daar behooren verbeterd en niet verzwegen te worden; doch de *Klapper* is goed en het *Vervolg* niet.

Bij § 1200, bladz. 53, schijnt de schrijver van het *Vervolg* in het denkbeeld te verkeeren, dat bij troepen op voet van oorlog, geene korting op de soldij mag geschieden. Het reglement van administratie bepaalt dat niet. Mogt art. 65 van dat reglement daaromtrent eenigen twijfel doen bestaan, dan toch wordt hij geheel opgeheven door het volgende art. 64, daar men zonder eene opneming der waarde van de kleeding kan nagaan, of het vermoeden, daarbij omschreven, al dan niet bestaat.

De zonderlinge omslagtigheid, waarmede in dit *Vervolg*, hetzij wezenlijke of vermeende fouten verbeterd worden, heeft ons bevreemd. Wij zullen daarvan maar weinige voorbeelden aanhalen.

Bij § 26 wordt gezegd: « *De in deze § gemelde aanschrijving van 29 Maart 1850, is te vinden niet op pag. 99, maar 90.* » Welke omslagtigheid, om te zeggen, dat er staat 99 en het moet zijn 90, en daarenboven is zulks zoo niet, er is eene fout in de plaats van eene andere gesteld, want die aanschrijving is niet te vinden op pag. 90, maar 91.

Bij § 128 staat ten slotte: « *terwyl hier nog valt aan te merken, dat het aangehaalde Kon. besluit van 16 January 1825, moet gelezen worden 14 January n°. 98, en zulks alleen om te zeggen, dat in den Klapper, enz., staat 16 en het wezen moet 14 January, hetwelk daarenboven niet door een ieder en door ons ook niet kan worden onderzocht, daar dat besluit niet in het Recueil Militair staat.* »

Bij § 1443 leest men: « *De instructie der plaatskommandanten vindt men in het R. M. 1815, I. 106.* In den *Klapper*, enz., staat: *Instr. voor de pl. komm., art. 11. R. M. 1815. I. 111.* Het aangehaalde art. 11 bevindt zich werkelijk op bladz. 111 en niet op bladz. 106. Op bladz. 106 vindt men het begin der onderhavige instructie, doch niet het begin, maar art. 11 derzelve is aangehaald, zoodat in het werk geene fout bestaat.

Wij twijfelen er zeer aan, of de fouten, die zich in dit *Eerste Vervolg* bevinden, en waarvan de opgave ongetwijfeld bij een *Tweede Vervolg* zal worden gevoegd, wel op eene zoo

omslagtige wijze ingerigt zal zijn, en of niet meer eenvoudig gezegd zal worden, bij voorb.:

Bladz. 10, § 192, staat: Kon. besl. v. 27 Decemb. 1859, N°. 54; lees: Wet van 27 Decemb. 1859, Staatsbl. N°. 54.

Bladz. 15, § 514, staat: 1855; moet zyn: 1858.

» 25, § 641, » militieraden; lees: militie-commissarissen.

Bladz. 26, § 690, tweede regel van boven, staat: of; lees: of niet.

Bladz. 56, § 1205, tweede regel van boven, staat: 142; moet zyn: 140.

Bladz. 56, § 1215 ten slotte, staat: R. I.; moet zyn: R. II.

Bladz. 56, volgende op § 1260, staat: — 1227; moet zyn: — 1277.

Bladz. 59, § 1455, tweede regel van dat §, staat: niet; lees: niet meer.

Wij beweren geenszins, dat de tweede druk van den *Klapper*, enz., geene drukfouten zou bevatten, noch aan geringe gebreken onderhevig zijn; het eerste zou eene groote zeldzaamheid wezen, want in welk boekwerk vindt men thans geene drukfouten; het tweede is bijkans onvermijdelijk in een werk van zoo verbazenden omvang. Wel verre van zulks te beweren, merken wij integendeel aan, dat wij bij een oppervlakkig onderzoek, eene omissie van eenig belang en ettelijke drukfouten hebben ontwaard, die welligt de eenige niet zijn, die in den tweeden druk van den *Klapper*, enz., bestaan; bijv. bij § 1143 bestaat eene wezenlijke uitlating aangaande de toelage welke de officieren van de infanterie, zijnde adjudanten van generaals, genieten, welke toelage voor eenen kapitein bedraagt f 800 en voor luitenants f 500 in het jaar, doch in zekere gevallen voor eenen kapitein ook maar f 500. Kon. besl. v. 30 Juny 1828, R. M. 1829, I. 158. Bij § 784 staat die uitlating ten aanzien der fourages of het fouragegeld niet, doch daar wordt onder litt. n aangehaald Kon. besl. v. 30 Juny 1829, I. 158, terwijl het wezen moet, gelijk zoo even is gemeld; Kon. besl. v. 30 Juny 1828 enz.. Deze fout is echter niet nadeelig, vermits het bedoelde koninklijk besluit op de aangewezen plaats gevonden wordt. Wijders wordt bij § 115 aangehaald 4 July 1857, I. 75, terwijl het wezen moet 5 July 1857, I. 70. Aan den voet van de noot bij het laatstgemeld § gevoegd, staat ook 4 July 1857, I. 75, en moet zijn 30 October 1826, II. 227. Op bladz. 105 staat — 548, moet zijn — 565. Ten slotte van § 1425 moet aangehaald worden de dispositie van 21 October 1820, I. 500, zijnde die van 11 April 1822, I. 158, aldaar verkeerd geplaatst, en behoort aan het einde van § 1424 bijgevoegd te worden. Ook wordt bij § 1425 verkeerdelyk verwezen naar § 1266, terwijl het wezen moet § 1415. Op bladz. 218, derde regel van boven, staat I, moet zijn II. In het alphabetisch register, bij het woord KRIJGSWETTEN, wordt aangehaald § 64^a, en moet zijn § 65^a. Op bladz. 391 staat HOEVENSMEER, zie VERW en SMEERSEL, in plaats van zie § 1220. In hetzelfde register ontbreekt het woord VUURSTEENEN, waarvan gewaagd wordt bij § 942.

Deze door ons aangehaalde onnaauwkeurigheden en drukfouten, schijnen door den schrijver van het *Vervolg* niet opgemerkt te zijn geworden, terwijl daarentegen het veronderstellen van fouten, die niet bestaan, het maken van onnoodige en abusive veranderingen, het werk gebrekkiger doet voorkomen dan het is, hetwelk ons smart, daar eene boek van eene zoo algemeen erkende nuttigheid als de *Klapper* op de bestaande kriegsregeling, vervaardigd door een' der oudste veteranen in diensttijd en jaren, van ons leger, met meer zorg had behooren te worden beoordeeld.

Suum quique.

BIJLAGE II.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 10de DEEL, N°. 2.

(Maand Augustus, 1841.)

LAATSTE BEOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot kap.-plaatsmaj. der 2de kl. te Woudrichem: de 1ste luit. op non-act. G. E. Meyzen. Bij het 9de reg. inf., tot 1ste luit.: de 1ste luit. op non-act. K. Pfeiffer. Tot offic^{er}. van gez. voor de vereenigde mil. gen. dienst der landm. in Oost-Indie: de gewezen tijd. offic. van gez. van de 5de kl. P. Koppeschaar, en de heer M. T. Reiche.

Verplaatsingen.

Te Leyden: de 1ste luit.-plaatsmaj. J. Konings, van Hellevoetsluis. Bij het 1ste reg. zware drag.: de 2de luit. W. J. A. Storm de Grave, van het 2de reg. zware drag. Bij het 1ste reg. art.: de 2de luit. H. J. W. Westenberg, van het 2de reg. art. Bij de garn.- en hosp.-dienst te Vlissingen: de offic. van gez. der 1ste kl. M. Stein, van de garn.- en hosp.-dienst te Bergen-op-Zoom. De maj.-ing. Jonkh. J. A. A. C. van Rappard, van Delft naar Utrecht. De kap.-ing. P. Baart de la Faille, van Naarden naar Delft. De kap.-ing. P. H. van der Kemp, van Maastricht naar Naarden. De kap.-ing. J. Carsten,

van Brielle naar Coevorden. De kap.-ing. J. van der Mey, van Doesburg naar Brielle. De kap.-ing. S. J. G. van den Kerckhoff, van Neuzen naar Doesburg. De 2de luit.-ing. D. G. Hora Siccama, van Breskens naar Gorinchem. De kap.-ing. C. J. Krayenhoff van de Leur, van het fort Bath naar Dordrecht. De 2de luit.-ing. C. W. B^{on} van Dedem, van Coeverden naar Venlo. De 1ste luit.-ing. M. J. de Bruijn, van Geertruidenberg naar Maastricht.

Eervol ontslagen.

De heer J. J. H. van Wickevoort Crommelin, als militie-commissaris in het 5de militie-ressort der provincie Noord-Holland.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

Den kapitein H. Schmitz, van het 7de reg. inf. Den 2de luit. G. M. J. van Slingelandt, van het 1ste reg. art.

Gepensioneerd.

De kap.-plaatsmaj. der 2de kl. L. Dijkers, te Groningen, en R. Haaksma, te Woudrichem.

Overleden.

De kap. de Jong, van het 2de reg. art.

EERSTE VERVOLG

OP DE

NAAMLIJST DER GEABONNEERDEN,

OP HET TIJDSCHRIFT

De Militaire Spectator.

INTEEKENAARS WELKE ABUSIEVELIJK ZIJN VERGETEN.

- Everts, (Jonkh. J. N.) generaal-majoor, Bevelhebber van de 1^e brigade 1^e divisie Infanterie, Provinciale Kommandant van Zuid-Holland en buitengew. Adjudant van Z. M.
 Hoop, (W. G. van der) luit.-kolonel, kommand. het reserve-bataillon van het 7^e regiment infanterie.
 Becking, (H. F. J.) 1^e luitenant, 2^e bataillon, 1^e regiment infanterie.
 Beelaerts van Emmichoven, (W.) 2^e luitenant, 1^e regiment zware dragonders.
 Blanken, (J. W.) 1^e luitenant, 1^e regiment artillerie.
 Drijfhout van Hooff, (A. H.) 1^e luitenant-adjutant, regiment rijdende artillerie.

NIEUWE INTEEKENAARS.

- Utenhove van Bottenstein, (H. J. Baron) majoor, 4^e regiment ligte dragonders.
 Bock, (C. G. de) kapitein, 1^e bataillon, regiment jagers.
 Duyn van Maasdam, (W. Baron van der) 1^e luitenant-adjutant, 2^e regiment lansiers en ordonnans-officier van Z. M.
 Mey, (H. J. van der) 1^e luitenant, 1^e bataillon, 9^e regiment infanterie.
 Doorman, (P. P.) kapitein, 2^e regiment artillerie.
 Ingen, (C. F. E. van) kapitein-ingenieur.
 Jansen, (G. H.) 1^e luitenant, 1^e bataillon, 7^e regiment infanterie.
 Buhlman, (A. L.) 2^e luitenant, 1^e regiment artillerie.
 Winckel, (B. C.) 1^e luitenant bij het algemeen depôt der landmagt n°. 33.
 Scheltema, (N.) 1^e luitenant, 7^e regiment infanterie, gedetacheerd bij het Departement van Oorlog.
 Benthien, (A.) 1^e luitenant, 1^e regiment artillerie (voor de Bibliotheek van H. H. officieren).
 d'Ablaing van Giesenburg, (C. Baron) 2^e luitenant, 3^e bataillon, 10^e regiment infanterie.
 Het Postkantoor Naarden.
 Het Postkantoor Grave.
 Bentum, (J. van) Boekhandelaar te Gouda.
 Santen, (Van) Boekhandelaar te 's Bosch.

INTEEKENAARS WELKE BEDANKT HEBBEN.

- Loon, (A. van) Boekhandelaar te Thiel.
 Wermeskerken, (D. R. van) Boekhandelaar te Thiel.
 Rooy, (J. de) Boekhandelaar te Delft (3 Exempl.)
 Lindwurm, (J. L.) luitenant der O. I. artillerie.

- Dolleman, (S. M.) kapitein, 2^e bataillon, 9^e regiment infanterie.
 Het Postkantoor Gorinchem.

INTEEKENAARS VAN WELKE DE NAMEN ZIJN INGEKOMEN, ALS:

- Vermande, (L. C.) Boekhandelaar te Medemblik, voor: Calten, (J. N.) kapitein der artillerie te Medemblik.
 Cleef, (Geb^{rs} Van) Boekhandelaars te 's Hage, voor: de Bibliotheek van het Departement van Oorlog (6 Exempl.)
 Hooff, (H. L. van) 1^e luit.-ingenieur.
 Scharten, (G. F.) luit.-kolonel.
 Heyermans, (H. R.) luit.-kolonel, kommand. het 1^e bataillon, regiment grenadiers.
 Cleeff, (Geb^{rs} Van) Boekhandelaars te 's Hage, (4 Exempl.)
 Het Postkantoor Vlissingen, voor: Cox van Spengler, (E. F.) 1^e luitenant, 3^e regiment artillerie.
 Bollaan, (W.) te Utrecht, voor: de Bibliotheek van H. H. Officieren van het 9^e reg. inf.
 Graaff & Zoon, (Wed. de), te Brielle, voor: Scheek, (J.) maj. tit., fungerend Landrost in het Neder-district Niekerie te Suriname.

BIJ VERGISSING STAAT:

- De Bibliotheek van H. H. Officieren, regiment grenadiers, (2 Exempl.); *moet zijn:*
 De Bibliotheek van H. H. Officieren, regiment grenadiers.
 Quadt Hüchtenbruck, (C. Baron von) kapitein, 1^e bataillon, regiment grenadiers.
 Bylandt, (L. E. Graaf van) 1^e luitenant, 1^e regiment lansiers; *moet zijn:*
 Bylandt, (E. H. E. Graaf van) 1^e luitenant, 1^e regiment lansiers.

Totaal van vorige opgave	421
Inteekenaars welke abusievelijk zijn vergeten	6
Nieuwe Inteekenaars	16
	<hr/>
	443

Inteekenaars welke bedankt hebben	8
	<hr/>
TOTAAL	435